

LEANO LA SIZWE LA THUSO YA TSA BONGAKA

MELAO

Ho gala ka la 1 Pherekong 2016

1. LEBITSO

Lebitso la leano lena ke “Sizwe Medical Fund”, mme hape ho ka thwe feela ke “Leano”

Lebitso le kgutsufaditsweng la Leano ke “SIZWE”

2. MAEMO LEANO MOLAONG

Leano, ka bolona, ke khampani e nang le tokelo ya ho tseka le ho tsekiswa molaong, ho reka, ho ba le kapa hona ho rekisa thepa, e suthiswang le e sa sutheng, mme e ka etsang dintho tsa mofuta ona kaofela ha ho lokela kapa ha ho hlokeha hore e sebedise matla a yona ho kgema le ditaello tsa Molao wa Maano a Thuso ya tsa Bongaka (Medical Schemes Act) le Melawana ya ona ya Tsamaiso, mmoho le Melao ena.

3. KANTORO EO LEANO LE INGODISITSENG KA YONA

Aterese eo ya kantoro eo ho ingodisitsweng ka yona e ho 81 seterateng sa Main, mokatong wa boraro (3) moahong wa Nedbank, Marshalltown, Johannesburg, empa Boto e ka nna ya fetola atereseng eo, ka efe kapa efe e nngwe, e ka hara naha ya Rephaboliki ya Afrika Borwa, ho ya ka maemo.

4. DITLHALOSO

Melaong ena, mantswe le dipolelo tse hlahositsweng Molaong wa Maano a Thuso ya tsa tsa Bongaka (Molao wa 131 wa 1998), Medical Schemes Act (Act no 131 of 1998), di tla nkwa di ena le moeello oo, oo di o fuwang moo, ntle feela leha eba ho ena le moo di sa nyallaneng teng, ho ya ka moeello –

a) lentswe boemong ba bonngwe ba lona le kenyeletsa le ha le le bongateng, mme ho feela jwalo le ha le le bongateng; hape

b) dipolelo tse latelang di na le ditlhaloso tse latelang:

- 4.1. “Molao” - Molao wa Maano a Thuso ya tsa tsa Bongaka (Molao wa 131 wa 1998), Medical Schemes Act (Act no 131 of 1998), le melawana ya tsamaiso e welang ho ona;

- 4.2. “Motsamaisi” – Motsamaisi wa Leano ya tijaetsweng monwana ke Lekgotla, neng kapa neng, ho ya ka Molao:
- 4.3. “Tumello” – ya Boto kapa ya moemedi ya dumeletsweng, e ngotsweng pele ho moo kapa ya molomo e metsotsong.
- 4.4. “Mohlahlobi wa Dibuka” – mohlahlobi wa dibukaya lenaneng la bahlahlobi ba dibuka, ho ya ka Molao wa di - Akhaontente tsa Setjhaba le Bahlahlobi ba Dibuka wa 1991, (Molao wa 80 wa 1991);
- 4.5. “Tumello” –
  - 4.5.1. mabapi le ho robatswa sepetlele – tumello ya Sekema (Mokgatlo) kapa lebitsong la sona mabapi le tsela eo mokudi a lokelang ho alafshwa ka yona ho ya ka lenaneo la sepetlele la ho laola menyetla ya ditho, moo kopo ya teng e ileng ya etswa ke/kapa lebitsong la mokudi pele a kena sepetlele kapa tlilining ya bakudi ba robatswang letsatsi le le leng, kapa bakeng sa ditshebeletso le/kapa ho sejetswa ha mokudi ho ya ka qeto ya Sekema ya nako le nako, mme tumello ya mofuta o jwalo e tla nkwa e le e dumellang tshebetso yohle ya mokudi le ditshebeletso tsohle tse ka hlokehang, nakong e behilweng.
  - 4.5.2. Mabapi le meriana, tumello ya meriana e laetsweng ke ngaka bakeng sa maemo a bohloko bo kokobetswang feela bo sa phekolehe, e itshetlehileng hodima lenane la tataiso la ditheko tsa meriana ya mahloko a kokobetswang feela a sa phekolehe kapa lenaneho la ho kokobetsa mahloko;
- 4.6. “Mohlokomelwa”– ke setho kapa motho ya robatswang sepetlele jwaloka mohlokomelwa wa setho.
- 4.7. “Boto” – Boto ya Bahlokomedi e thehilweng ka morero wa ho tsamaisa Sekema ho ya ka Molao le Melawana ena;
- 4.8. “Pheko” – phekolo ya bohloko e hlokehang ha mokudi a amohelwa sepetlele kapa tlilining ya bakudi ba robatswang letsatsi le le leng, le bakeng sa phekolo e tswelang pele, e hlahellang lenaneng la lenaneo la sepetlele la ho laola menyetla ya ditho;
- 4.9. “Ngwana” – ho bolelwa motho ya ka tlase ho dilemo tse 18 (leshome le metso e robedi) ya sa kgoneng ho itlhokomela eo setho se lokelang ho mo hlokomela le ho mo tshehetsa. Hape ho ya ka tshaloso ena, ha ho buuwa ka ngwana ho bolelwa -
  - i. ngwana ya tswetsweng ke setho; kapa
  - ii. Ngwana ya tlileng le molekane wa setho lenyalong: kapa

- iii. mothoduwa kapa ya lekgatheng la ho ba mothoduwa mme ya hlokomelwang ke setho, jwaloka ha ho hlalositse karolong ya pele ya Molao wa Bana wa 2005 (Molao wa 38 wa 2005); kapa
  - iv. ngwana ya hlokomelwang ke setho ka taelo ya molao, kapa ya lekgatheng la ho hlokomelwa ke setho, jwaloka ha ho hlalositse karolong ya 1 (pele) ya Molao wa Bana wa selemo sa 2005 (Molao wa 38 wa selemo sa 2005); kapa
  - v. ngwana ya tswetsweng ho ya ka tumellano ya mosadi ya tswallang e mong ngwana, eo setho se tlang ho ananelwa ke Lekgotla le Phahameng la Dinyewe, jwaloka ha ho hlalositse Molaong wa Bana wa Selemo sa 2005 (Molao wa 39 wa 2005); kapa
  - vi. ngwana ya hlokomelwang ke setho kapa ya tlhokomelong e bolokehileng ya nakwana feela jwaloka ha ho hlalositse Molaong wa Bana wa selemo sa 2005 (Molao wa 38 2005); kapa
  - vii. ngwana ya tlileng le molekane wa setho lenyalong, jwaloka ha ho hlalositse karolwaneng ya (i) ho isa ho ya (vi)/ka hodimo.
- 4.10. “Ngwana ya hlokomelwang” - ke ngwana ya hlalotswang Molaong wa 4.9, ya ka tlase ho dilemo tse 18 (leshome le metso e robedi); kapa ngwana eo, ka lebaka la ho holofala bokong le mmeleng, ya hlokomelwang ka botlalo ke setho; kapa ngwana eo ho ka netefatswang hore o hlokomelwa ke setho ka tjelete ka botlalo, ha feela bana ba jwalo ba le ka tlase ho dilemo tse 25 (mashome a mabedi a metso e mehlano). Tlhaloso ena ha e kenyeletse monna kapa mosadi kapa molekane wa setho se ka sehloohong kapa motho ofe kapa ofe ya netseng/nyetsweng. Sekema se tla hloka bopaki kapa lengolo la kano (affidavit) bakeng sa bohlokomedi boo, ho seng jwalo, mohlomelwa eo o tla nka jwaloka motho e moholo, mme Sekema se tla ba le tokelo ya ho lefisa dikabelo tse hodimo tse tshwanetseng.
- 4.11. “Lenaneo la taolo ya meriana ya mafu a sa foleng, a kokobetswang feela” – lenaneo lena ke le ananetsweng ke Sekema bakeng sa ho laola ditsheyehelo le/kapa tshebediso ya meriana e sebediswang ke mokudi ka nako e telele, kapa bakeng sa lefu le sa alafeheng/phekoleheng kapa le kotsi bophelong ba motho.
- 4.12. “Ho kula nako e telele” – ke ho kula ho ka bakeng hore mokudi a nwe meriana ho ya ho ile kapa ho ithaba nako e fetang dikgwedi tse tharo, ho fihlela ho ba le botsitso phekolong ya lefu leo.
- 4.13. “Nako e behelwang setho hore se e eme, pele se ka lefellwa kalafo ya bohloko bo itseng” – nako e jwalo e ka behwa ke ba Sekema empa ha e a lokela ho ba ka hodimo ho dikgwedi tse 12 (leshome le metso e mmedi) ho tloha mohla motho a neng a qala ho ba setho Sekemeng seo mme hona nakong eo setho

(mohlokomelwa) Sekema se ke ke sa lefella ditleleime tsa hae tse mabapi le bohloko boo bo boletsweng ke ba Sekema, boo setho se seng se kile sa ya ngakeng ka lebaka la bona, sa tsebiswa hore ke bohloko bofe mme sa eletswa le hore se lokela ho latela tsela efe bakeng sa ho bo kokobetsa kapa ho bo alafa.

- 4.14. “Setho se tswelang pele ho ba setho” – setho se tla dula e le setho sa Sekema ho ya ka diphelelo tsa Molao wa 6.3 kapa mohlokomelwa ya bang setho sa Sekema ho ya ka Molao wa 7’1.
- 4.15. “Tjhelete eo ho dumellanweng ka yona” – tefello eo ho dumellanweng ka yona pakeng tsa ba Sekema le motho/khampani kapa sehlopha sa batho/dikhampani tse fanang ka ditshebeleso tseo di di lefelletsweng, tse hlokehang tse mabapi le bophelo bo botle .
- 4.16. “Tefello” – mabapi le setho, ke tjhelete, ntle le phaello, e lefshwang kapa e lefellwang setho le bahlokomelwa ba sona, ha eba ba le teng, jwaloka ditefello tsa ho ba setho, mme yona e kenyetsa le tjhelete e lefshwang bakeng sa diakhaonte tse bolokelang ditho tjhelete ya tsa bongaka, *medical savings account*. Tjhelete e setseng akhaonteng tsa mofuta oo, e tla dula e le ya setho ka dinako tsohle, ho ya leano lefe kapa lefe leo setho se le kgethileng, ha feela se e na le akhonte ya ho boloka tjhelete bakeng sa ditshebeletso tsa bongaka.
- 4.17. “Lekgotla” – Ke Lekgotla la Di-Medical Scheme jwaloka ha ho hlahositswe Molaong:
- 4.18. “Dintshenyehelo” – mabapi le monyetla, ke tjhelete kaofela ka mora lekgetho, e lefshwang mabapi le tshebeletso eo ho fanweng ka yona kapa thepa e amohetsweng.
- 4.19. “Tshireletso e utlwalang” – nako efe kapa efe eo motho eo e bileng setho ka morao e bileng:
- 4.19.1. setho kapa mohlokomelwa wa leano la thuso ya tsa bongaka (medical scheme);
- 4.19.2. setho, kapa mohlokomelwa wa khampani eo kgwebo ya yona e leng ya di-medical scheme,) eo nakong eo e neng e le setho sa khampani eo, a sa ameheng dipeelong tsa tsa Molao;
- 4.19.3. mosebeletsi ya aparang yunifomo Sesoleng sa Tshireletso sa Naha ya Afrika Borwa, kapa mohlokomelwa wa mosebeletsi ya jwalo, ya ileng a fumana menyetla ditshebeletso tsa tsa bongaka Sesoleng sa Tshireletso sa Naha ya Afrika Borwa; kapa

- 4.19.4. setho kapa mohlokomelwa wa Letlole le Tswelang Pele la Mokgatlo wa Sesole, (*Permanent Force Continuation Fund*) empa le sa kenyeletseng nako efe kapa efe ya tsireletso ho mohlokomelwa ya ka tlase ho dilemo tse 18.
- 4.20. “Mohlokomelwa” -
- 4.20.1. monna kapa mosadi wa setho kapa molekane yeo e seng setho kapa ya sa ngodiswang jwaloka mohlokomelwa wa setho sa leano le leng la tlhokomelo ya bongaka, *medical scheme*;
- 4.20.2. Ngwana wa setho eo e leng mohlokomelwa wa setho jwaloka ha ho hlalositse Molaong wa 4.10, sa ngodiswang e le setho kapa mohlokomelwa wa leano le leng la thuso ya tsa tsa bongaka (*medical scheme*); hape
- 4.20.3. motho e moholo eo setho se jereng boikarabelo ba hae bakeng ho mo hlokomela le ho mo tshehetsa, jwaloka ka setho sa lelapa la hae.
- 4.21. “Khampani e kgethilweng ho fana ka ditshebeletso” kapa “DSP” – khampani ya ditshebeletso tsa tsa bophelo bo botle kapa sehlopha sa dikhampani tse kgethilweng ke ba sekema ho fana ka ditshebeletso tsa bophelo bo botle ho bahlokomelwa ka ditefello tse theotsweng kapa ka ditumellano tse ding tse ba tswelang molemo, tseo ditho di tla sebedisang tsona feela ntle le moo ho se nang di-DSP tikolohong e seng hole hakalo le moo ditho di leng teng, kapa, kapa ha eba ho ka hlaha tsietsi ka tshohanyetso.
- 4.22. “Lenaneo la taolo ya mafu” – ke lenaneo le ananetsweng ke leano le kenyeletsang dipatlisiso tsa bongaka jwaloka ha ho hlalositse dihlophisong tse mabapi le konteraka e pakeng tsa leano le sebaka se fuweng tumello ka konteraka ya ho laola mafu ka maikemisetso a ho fokotsa ditshenyehelo le/ kapa ho dula e lekola le ho hlokomela bakudi, mabapi le mafu a itseng ho ya ka moo leano le tla a kgetha ka teng, nako le nako, mafu a ka nnang a kenyeletsa ditshwaetso tsa HIV le AIDS, empa ho sa fellwe ka tsona feela, ho ka nna ha kenyeletswa le a mang. .
- 4.23. “Reite ya khampani e kgethilweng bakeng sa ho fana ka ditshebeletso” -(Reite ya DSP) – Ke tefello eo ho dumellanweng ka yona le khampani e fanang ka tshebeletso tsa bophelo bo botle , ho ya ka ha ho hlalositse Molaong wa 4.1, bakeng sa ditshebeletso tsa bophelo bo botle tse fuwang bahlokomelwa ba leano. Reite e tla sebetsa bakeng sa menyetla e tlamehileng ho fumaneha le bakeng sa mahloko a sa weleng tlasa menyetla e tlamehileng ho fumaneha, mme ditshebeletso tseo di tla lokela ho lefella ka reite eo ya DSP ntle le moo ho seng jwalo, ho ya ka Molao, Melawana ya Tsamaiso le Melao ena.
- 4.24. “Aterese ya motho e nkwang e le ya nnete molaong” - aterese e kgethilweng ke setho moo ho tla romellwa ditsebiso ekasitana le ditokomane tse ding tsa molao, le eng kapa eng feela e amanang le hoo, e tla romellwa moo ka kutlwisiso ya hore setho se e fumane;

- 4.25. “Boemo ba tshohanyetso bo hlohang kalafo” – maemo a hlobaetsang a mmele, a etsahalang kapele, ho sa lebellwa, moo ho hlokehang phekolo ya bongaka kapa oporeishene ya kapelepele, mme moo ho hloleha ho fana ka phekolo kapa oporeishene ya kapelepele, ho ka bakang tshitiso e tshabehang ya tshebetso ya mmele kapa ya setho se itseng sa mmele kapa karolo ya sona, mme seo sa beha bophelo ba motho tsietsing e kgolo habohlolo.
- 4.26. “Mosebetsi” – motho ya hirilweng ke ramosebetsi.
- 4.27. “Ramosebetsi” – ke ramosebetsi ya nang le seabo tumellanong le Leano mabapi le hore basebetsi ba hae ba dumellwe hoba ditho tsa Leano.
- 4.28. “Nako ya ho emiswa ka kakaretso” – ke nako eo ka yona setho se sa dumellweng ho tleleima menyetla efe kapa efe, mme ke nako e e sa lokelang ho feta dikgwedi tse 3 (tharo), kapa nako efe le efe feela e tla dumellwa ho ya ka Molao, ka qeto e tla nkwang ke Boto, nako le nako.
- 4.29. “Lenaneo la taolo ya menyetla, sepetlele” – ke moo leano le tswelang pele ho beha kalafo ya mokudi ya nako e behilweng leihlo kapa ho be le lefapha le etsang seo lebitsong la leano, mme sena se tla kenyeletsa maemo a ho kula a ka bang teng nakong eo mokudi a leng sepetlele sa poraefete/profinsi kapa tliniking ya bakudi ba letsatsi le le leng , kapa ho kula ho bakileng hore mokudi a amohelwe sepetlele ha a qala ho kula empa nako eo ya ho mo beha leihlo e ka nna ya namela le ha a se a se sepetlele.
- 4.30. “Moputso” – bakeng sa ho lekanya hore dikabelo e be bokae tsa -
- 4.30.1. setho se keneng leanong ka moo se sebetsang – moputso o feletseng wa kgwedi le kgwedi/tjhelete eo a e amohelang e kenyeletsang le e yang pensheneng eo ho lokelang hore e netefatswe botjha, selemo le selemo;
- 4.30.2. setho se ikenetseng leanong ka bosona – moputso o feletseng wa kgwedi le kgwedi oo ho lokelang hore o netefatswe botjha, selemo le selemo;
- 4.30.3. setho se tla ngodisa monna kapa mosadi wa sona kapa molekane jwaloka mohlokomelwa – ho tla tswa feela hore pakeng tsa setho kapa molekane wa sona ke ofe ya amohelang moputso kapa kuno e hodimo ho feta e mong;
- 4.30.4. setho se tswelang pele ka botho – moputso wa sona wa kgwedi le kgwedi o hlahang pensheneng.
- 4.31. “Setho se kenang se hodile” – ke motho ya entseng kopo kapa motho e moholo ya tlasa motho ya entseng kopo, yeo, letsatsing leo la kopo ya ho ba setho kapa ya ho dumellwa jwaloka mohlokomelwa, ho ya ka moo ho leng ka teng, ya dilemo tse 35 kapa ho feta moo empa ha ho kenyeletse mohlokomelwa yeo e neng e ntse e le setho sa leano kapa maano a mang a thuso ya tsa bongaka

(medical schemes) ho tloha pele ho la 1 Mmesa 2001, mme hape ntle le ho kgaotsa botho nako e fetang dikgwedi tse tharo ho tloha ka la 1 Mmesa 2001.

- 4.32. “Mokgatlo wa tlhokomelo o laolwang” – mokgatlo o ananetsweng ke Lekgotla mme o thontsweng ke Leano ho ya ka Molao le melawana e tataisang taolo ya tlhokomelo ya bophelo bo botle ho hlahisa tlhokomelo e laolwang ya bophelo bo botle.
- 4.33. “Tlhokomelo e laolwang ya bophelo bo botle” – tsamaiso e hlophisitsweng ya phumantsho ya ditshebeletso tsa bophelo bo botle e etseditsweng ho fokotsa tshebediso e sa hloka halang ya ditshebeletso, ho laola ditsshenyehelo le ho kala tshebetso ho fanwa ka mmoho le ho fana ka tumello le tlhokomelo ya bophelo bo botle ya babatsehang e sebetsang mme jwaloka ha ho hlahella selelekeleng sa Sehlomathiso sa B.
- 4.34. “Setho” – motho ofe le ofe ya amohetsweng hore e be setho se ka sehloohong sa Leano ho latela Melawana ena:
- 4.35. “Ditho tsa lelapa” – setho le bahlokomelwa kaofela ba ngodisitsweng.
- 4.36. “Menyetla e tlamehileng ” – ke menyetla e mabapi le ditshebeletso tse hlokehang tsa bophelo bo botle bakeng sa maemo a itseng a ho kula, ho ya ka taelo ya Letona, ho ho ya ka karolo ya 29 (1) (o) ya Molao
- 4.37. “Molekane” – ke motho eo setho se utlwanang le yena, moo bobedi ba bona ba jarelalang mefokolo, ho sa kgathatsehe hore bong ba motho ka mong ke bofe, bobeding ba bona.
- 4.38. “PMSA” – Ke Akhaonte e Bolokelang Setho Tjhelete Bakeng sa Ditshebeletso tsa tsa Bongaka ”
- 4.39. “Bohloko bo neng bo se bo ntse bo tshwere motho” – ke bohloko boo dingaka di ne di se di hlokomeditse motho ka bona, tsa mo hlahloba, a bo alafelwa kapa a eletswa mabapi le bona, dikgweding tse leshome le metso e mmedi pele a amohelwa hore e be setho sa Leano.
- 4.40. “Menyetla ya setho e tlamang” – ke menyetla e hlahositweng karolong ya 29(1)(o) ya Molao mme yona e kenyeletsa ho hlahlojwa ke dingaka, kalafo le ditsshenyehelo tsa tlhokomelo tsa-
- a) Tlhatlhubo le kalafo e kenneleditsweng lenaneng Sehlomathiso sa A, la melawana ya tsamaiso tse itseng, ntle le ha ho le meedi e kenneleditsweng moo.
- b) bothata bofe kapa bofe ba tshohanyetso;

- 4.41. “Maemo e behetsweng bonyane ba moo monyetla o ka qalang teng” – ke a bohloko bo hlahellang lenaneng la Tlhatlhobo le Kalafo tse tsamaellanang, la Sehlomathiso sa A kapa kalafong efe le efe ya bothata bo tshohanyetso bo hlokang ngaka;
- 4.42. “Mmoloki wa Direkote” – mongodisi kapa Motlatsi wa Mmoloki wa Direkote tsa Maano a Thuso ya tsa Bongaka (Medical Schemes) ya kgethilweng ho ya karolo ya 18 ya Molao;
- 4.43. Reite ya Sizwe ya ditefello” – Lenane la Naha la Tataiso mabapi le Ditefello tsa ditshebeletso tsa tsa bophelo bo botle le phatlaladitsweng ka selemo sa 2006 mme la nna la fetolwa selemo le selemo ho latela infoleishene kapa tekanyetso efe kapa efe ya ditefello ho ya ka qeto e ka nkwang ke Leano, nako le nako.
- 4.44. “Penshene ya Setjhaba” – ke penshene e loketseng ya motheo, ya mmuso ya maqhekwana ho ya ka Molao wa Dipenshene tsa Setjhaba, wa 1992 (Molao wa bo 59 wa 1992).
- 4.45. “Monna kapa Mosadi” – ke motho ya nyalaneng le setho ho ya ka molao ofe kapa ofe kapa le wa moetlo, ho sa natsehe bong ba mang kapa mang ho ba banyalane.
- 4.46. “Nako e behilweng” – Ke nako ya ho qala mohla letsatsi la kopo ya ho dumellwa sepetlele kapa tliiniking ya bakudi ba letsatsi le le leng, kapa ho amohelwa hape ka lebaka la bona bohloko boo kapa bohloko bo bong feela bo amanang le ba pele boo motho a ileng a lokela hore a fuwe tumello ka lebaka la bona, ho tloha mohlang motho a neng a lokollwa sepetlele kapa tliiniking ya bakudi letsatsi le le leng, ha feela e le hore mohla motho a tloswang sepetlele se seng ho iswa ho se seng bakeng sa kalafo ya bona bohloko bo neng bo mo tshwere pele, “letsatsi la ho lokollwa” le behilweng e tla ba letsatsi la mohla mokudi a neng a lokollwa sepetlele lekgetlo la ho qetela.
- 4.47. “Ho tla tswa ho lenaneo la taolo ya tshebeletso ya dipetlele” – ha e le mabapi le ho amohelwa sepetlele kapa tliiniking ya bakudi ba letsatsi le le leng, mme tumello e jwalo le kalafo e kenyeletsa ditshebeletso kaofela tse dumeletsweng mabapi le tumello ya hore motho a kene sepetlele kapa tliiniking ya bakudi ba letsatsi le le leng empa e se tumello e ka akaretsang tsohle, ho lokela hore ho hoptjwe tumello bakeng sa tshebeletso efe kapa efe e lokelang.

5. SEPHEO

Maikemisetso a Leano ke ho:

- a) ho jara boikarabelo ba molato, lebitsong la ditho le bahlokomelwa ba tsona, bona ha ba lefa leano dikabelo;
- b) ho hlophisetsa hore ditho di kgone ho fumana tshebeletso efe kapa efe e hlokehang ya bophelo bo botle;
- c) ho fana ka thuso ho lefella tshenyehelo e bileng teng mabapi le tshebeletso ya bophelo bo botle eo setho se e fumaneng; le/kapa
- d) ho fana ka tshebeletso e hlokehang ya bophelo bo botle, e le Leano ka bolona, khampani efe kapa efe, sehlopha sefe kapa sefe sa dikhampani, le ha e ka ba motho ofe kapa ofe feela, ya fanang ka ditshebeletso tse hlokehang tsa bophelo bo botle, mmoho le Leano kapa ho ya ka a ka tumellano le ba Leano.

6.

HO BA SETHO

6.1. Seabo sa Ramosebetsi

- a) Boto, ho ya ka thato ya yona, ha khampani efe kapa efe, koporasi kapa mokgatlo e kopa, e ka nna ya maohela khampani ya mofuta oo, koporasi kapa mokgatlo o jwaloka ramosebetsi mme ya kenyeletsa le basebesti ba khampani, koporasi kapa mokgatlo oo ho ba ditho, tlasa dipehelo le maemo a tshwanang le a basebetsi bao e seng e ntse e le ditho tsa Leano.
- b) Ramosebetsi, ha a ka fana ka tsebiso ya kgwedi e ngotsweng, Botong, a ka dumellwa ho fedisa seabo sa hae Leanong. Empa ha feela mohla nako ya tumellano eo e felang, Leano le ke ke la jariswa molato wa ditshebeletso tseo basebetsi ba di amohetseng, ka mora letsatsi leo.

6.2. Dihlopha tsa botho

6.2.1. Ditho tse tlwaelehileng

Mosebetsi/Mosebeletsi

Ho latela Molao wa borobedi (8) oo ka ona ho ba setho Leanong e leng maemo a ho sebeletsa ramosebetsi, basebetsi bohle ba ramosebetsi ba tlameha ho ba ditho tsa Leano.

Empa ha feela e le hore Boto e na le tokelo ya ho hanela mosebetsi kapa sehlopha sa basebetsi ba jwalo, ba hlwauweng ke ramosebetsi, ho ba ditho, kapa hape bao ho nkwang hore ha ba lokela ho ba ditho ho ya maemo a tshebetso ya bona kapa moo ramosebesi a ananetseng mekgatlo e mengata ya di-medical aid (Mekgatlo ya Dithuso tsa Bongaka).

Ha mohatsa mosebetsi e le setho sa leano le leng la thuso ya tsa bongaka (medical scheme), mme mosebetsi a ikgethela ho ngodiswa jwaloka mohlokomelwa wa leano la thuso ya tsa bongaka (medical scheme) la mohats'ae, mosebetsi, nakong eo e ntseng e le setho sa Leano leo, a ke ke be a ngodiswa ho ba setho sa Leano.

6.2.2. Motho ka mong

Ho ya ka dipehelo tsa Melao ya 8.1 le 8.2, botho bo buletswe mang le mang kapa sehlopha sefe kapa sefe sa batho.

6.3. Batho ba pensheneng

6.3.1. Motho e tla dula e le setho sa Leano mmoho le bahlokomelwa ba hae ba ngodisitsweng, ha ba le teng, mohlang a behang meja fatshe kapa mohlang a tlohelang mosebetsi ka lebaka la dilemo, ho kula kapa ka lebaka la ho holofala ho itseng.

6.3.2. Leano le tla tsebisa setho ka tokelo ya hae ya ho tswela pele ho ba setho le ka taba ya ho lefa dikabelo ho tloha mohla a neng a ya pensheneng kapa a tlohelang mosebetsi wa hae. Ntle le ha mosebetsi ya jwalo a tsebisa Leano ka lengolo hore yena jwale o lakatsa ho itokolla Leanong, o tla nne a dule e ntse e le setho.

6.4. Bahlokomelwa ba ditho tse hlokahetseng

6.4.1. Bahlokomelwa ba mofu ba ngodisitsweng Leanong jwaloka ditho tse welang tlasa mofu, ba tla nne ba dule e le ditho tsa Leano ntle le meedi efe kapa efe e metjha, dipehelo kapa dinako tse itseng tsa ho ema nakwana pele ba ka dumellwa ho ba ditho, ha setho se hlokahala.

6.4.2. Leano le tla tsebisa mohlokomelwa ka ditokelo tsa hae tsa ho dula e le setho, le dikabelo tse lokelang ho lefshwa bakeng sa botho oo. Ntle feela leha motho eo a ka tsebisa Boto ka lengolo hore yena ha a sa na maikemisetso a ho ba setho, motho eo o tla dula e ntse e le setho sa Leano.

- 6.4.2.1. Nako ya ho ba setho se jwalo e tla fihla pheletsong ha eba motho eo e ba setho kapa mohlokomelwa wa setho sa leano le leng la dithuso tsa tsa bongaka (medical scheme).
- 6.4.3. Ha ngwana kapa bana ba hlokomelwang e ba dikgutsana, ngwana e moholo ho bona o tla nkwa jwaloka setho se ka sehloohong sa mokgatlo, mme ba mo hlahlamang, e tla ba bahlokelwa ba ngwana eo e leng setho.
- 6.4.3.1. Botho ba setho se jwalo bo tla fihla pheletsong ha e le hore yena e ba setho kapa mohlokomelwa ya ka tlase ho setho sa leano le leng.

7. HO NGODISWA LE HO NTSHWA HA BAHLOKOMELWA LEANONG

7.1. Ho godiswa ha Bahlokomelwa

- 7.1.1. Setho se ka etsa kopo ya ho ngodisa bahlokomelwa ba sona nakong se etsa kopo ya ho ba setho ho latela diphelelo tsa Molao wa 8 (borobedi).
- 7.1.2. Ha setho se kopa ho ngodisa ngwana ya qetang ho hlaha kapa ngwana ya tswa tholwa hore e be ngwana wa sona, nakong ya matsatsi a mashome a mararo (30) ka mora hore a hlahe kapa a tholwe, ngwana ya jwalo o tla ngodiswa ke Leano jwaloka mohlokomelwa. Tjhelete e ekeditsweng ya dikabelo e tla lefshwa ho qala letsatsing la pele la kgwedi e latelang kgwedi ya ho tswalwa ha hae kapa ya ho tholwa ha hae mme tjhelete ya menyetla e tla eketseha ho tloha mohlang ngwana a neng a tswalwa kapa a tholwa.
- 7.1.3. Ha setho se nyala/nyalwa ka mora ho kena Leanong, mme se kopa ho ngodisa molekane wa sona e le mohlokomelwa, matsatsing a mashome a mararo (30) ho tloha mohla lenyalo leo, molekane yeo wa sona o tla ngodiswa Leanong jwaloka mohlokomelwa. Ditefello tse ekeditsweng tsa dikabelo di tla qala ho lefshwa tsatsing la pele la kgwedi e latelang kgwedi ya lenyalo la sona, mme tjhelete ya menyetla yona e tla eketseha ho qala letsatsing leo la lenyalo.
- 7.1.4. Ha ho ka etsahala hore motho ofe kapa ofe ya nang le tokelo ya ho ba mohlokomelwa tlasa maemo a fapananeng le a hlalositweng Melaong ya 8.2.1 ho fihla ho 8.2.3, setho se ka kopa Leano ho ngodisa motho yeo jwaloka mohlokomelwa wa sona. Ka mora moo Molao wa borobedi (8) o tla sebetsa ka mora hore ho etswe diphetoho tse itseng tse hlokahalang.

7.2. Ho ntshwa ha Bahlokomelwa leanong

- 7.2.1. Setho se tla lokela ho tsebisa Leano nakong ya matsatsi a mashome a mararo (30) ha e le hore e mong wa bahlokomelwa ha a sa lokela ho ba setho ho ya ka maemo le dipehelo tse neng di mo dumella ho ba setho.
- 7.2.2. Ha nako e fihla ya hore mohlokomelwa e se hlote e e ba mohlokomelwa, a ke ke a hlola a nkwa jwaloka motho ya ngodiseditsweng ho latela Melao kapa ya tla nyehelwa menyetla efe kapa efe, ho se na taba hore na ho ile ha ba le tsebiso e entsweng ho ya ka Melao kapa jwang feela, hape ho sa kgathaletsehe le hore ana motho ya jwalo o lefeletswe dikabelo kapa tjhe.

8. DIPEHELO LE MABAKA (MAEMO) MABAPI LE HO BA SETHO /

- 8.1. Ngwana e ka ba setho feela ka tumello ya motswadi wa hae kapa mohlokomedi wa hae.
- 8.2. Ha ho na motho yeo e tla ba setho sa leano le fetang le le leng kapa mohlokomelwa;
  - 8.2.1. wa ditho tse fetang se le seng tsa leano le itseng la thuso tsa tsa bongaka (medical scheme); kapa
  - 8.2.2. sa ditho tsa maano a fapaneng a thuso ya tsa bongaka (medical schemes; hape
  - 8.2.3. ha ho na setho se tla tleleima kapa sa thuswa kapa ha thuswa bahlokomelwa ba sona, leanong lefe kapa kefe moo e seng setho teng ntle feela leha eba motho eo e le ya fanang ka dikarolo tsa mmele wa hae hore di sebediswe ke dingaka.
- 8.3. Batho ba kopang ho ba ditho, pele ba amohelwa, ba lokela ho tlatsa le ho romela diforomo tsa dikopo tse batlwang ke Leano, mmoho le ho fana ka bopaki bo kgotsofatsang bo mabapi le motho ya kopang ho ba setho le bahlokomelwa ba hae, ba dilemo tsa bona, moputso, maemo a hae a bophelo le hore e kile ya eba setho kae pele kapa o kile a amohelwa kae jwaloka mohlokomelwa wa leano la dithuso tsa tsa bongaka (medical scheme). Leano le ka nna la kopa mokopi hore a fane ka raporoto ya ngaka e mabapi le thuso efe le efe eo a e hlohang, e hlalosang maemo a hae bakeng sa keletso ya bongaka, tlhatlhobo, tlhokomelo kapa kalafo e ileng ya kgothaletswa kapa ya amohelwa nakong ya dikgwedi tse leshome le metso e mmedi (12) pejana feela ho letsatsi leo kopo e entsweng ka lona. Ditshenyehelo tsa diteko kapa ditlhatlhobo dife kapa dife tse hlokahalang bakeng sa raporoto ya dingaka di tla lefshwa ke Leano (medical scheme). Leano le ka nna la kopa khampani e nngwe hore e ba etsetse diteko kapa ditlhatlhobo tseo.

8.4. Dinako tsa ho eme pele motho e eba setho sa menyetla e feletseng

8.4.1. Leano le ka nna, mabapi le motho ya kopang kapa ya kopelwang ho ba mohlokomelwa, yeo e neng e ntse e se setho sa leano la thuso ya tsa bongaka (medical scheme) e nngwe, nako ya bonyane matsatsi a 90 pele ho nako eo a kentseng kapa a kenyeditsweng kopo ka yona, la laela hore motho ya jwalo -

8.4.1.1. emele hore ho fete dikgwedi tse tharo kaofela ka kakaretso, a ntse a lefella/lefellwa botho; mme hape

8.4.1.2. a ka emela hore ho fete dikgwedi tse ka bang 12 kaofela pele a ka ba le tokelo ya ho alafelwa bohloko bo itseng.

8.4.2. Leano le ka nna la laela mang kapa mang ya etsetswang kopo ya ho ba setho kapa ya ho dumellwa jwaloka setho sa mohlokomelwa, mme yeo pele ho moo e neng e le mosebeletswa wa leano le leng la thuso ya bongaka, *medical aid scheme*, yeo e neng e ntse e le setho a sa kgaotse bakeng sa dikgwedi tse 24, ya kgaoditseng ho ba setho leanong leo, matsatsing a ka tlase ho a 90, pele ho hore a etse kapa a etsetswe kopo -

8.4.2.1. nako ya ho ema dikgwedi tse ka fihlang ho tse 12 sebakeng sa bohloko bo itseng, , ntle le bakeng sa ho alafshwa kapa hona ho hlahlojwa kapa ho fumana diitsebeletso tse itseng, tse akareleditse menyetleng e tlamang.;

8.4.2.2. mabapi le motho ya angwang ke se boletsweng molawaneng ona, moo le leano leo a neng a le ho lona la tsa thuso ya tsa tsa bongaka (medical scheme), pele ho lona, le ne le ntse le laetse hore hore a be le nako ya ho ema e tobaneng le bohloko bo itseng kapa ya kakaretso, mme nako eo e eso fele, nakong eo a neng a tlohela khampani eo ya leano la thuso ya tsa tsa bongaka, leano le tla laela hore a qetelle nako eo ya ho ema e neng e mo saletse, e mabapi le bohloko bo itseng kapa ya kakaretso, eo a neng a sa e qetella leanong leo a tswileng ho lona.

8.4.3. Ba Sekema (Mokgatlo) ba ka nna ba laela hore mang le mang ya etseditsweng kopo ya ho ba setho kapa kopo ya ho dumellwa ho ba mohlokomelwa, mme eo pele e neng e le setho sa Sekema dikgwedi tse 24 (mashome a mane a metso e mene) kaofela ntle le ho emisa/ ka mora ho itokolla hanghang nakong ya matsatsi a ka tlase ho a 90 (mashome a robong) pele ho letsatsi la ho etsa kopo, hore a emele nako ya dikgwedi tse tharo hore e fete, ntle le haeba ho lokela ho alafelwa kapa ho etswa ditlhatlhobo tse kenyeleditsweng menyetleng e maamong a tlase.

8.5. Leano le ke la laela hore ho be le nako ya ho ema ha:

8.5.1. Motho ya kopang ho ba setho kapa ho dumellwa ho ba setho jwaloka mohlokomelwa, eo pele ho moo a neng a thola dithuso tsa leano le leng la thuso ya tsa bongaka (medical scheme), ha a itokolla matsatsi a ka tlase ho a 90 pele ho letsatsi la kopo, moo motho a tlamehang ho tswa leanong leo a neng a ntse a le ho lona ka lebaka la -

8.5.1.1. ho tlohela mosebetsi, a qala o motjha; kapa

8.5.1.2. ramosebetsi a fetola leano la thuso ya tsa bongaka leo basebetsi e leng ditho ho lona kapa a le fedisa, mme setho se fetela ho leano lena ka nako, ha selemo sa ditjhelete se qala, kapa motho a fane ka tsebiso hore o tla fetela leanong lena ha selemo sa ditjhelete se qala, nako e sa le teng.

Moo leano leo setho se tswang ho lona la thuso ya tsa bongaka (medical scheme) le ileng la laela hore ho be le nako ya ho ema ya kakaretso kapa e tobaneng le bohloko bo itseng, mme nako eo, eo se neng se e baletswe e sa ka ya fela, Leano le ka laela hore setho se eme nako e lekanang le eo se neng se sa e qeta, leanong leo se neng se etswa ho lona.

Setho kgethang ho fetela mofuteng wa leano la menyetla e fapaneng le ya leo se leng ho lona, hona leanong la khampani ena la thuso ya tsa bongaka (medical scheme), ntle feela leha eba setho se ne se laetswe ho ema nako e itseng mofuteng wa leano leo se neng se ntse se le ho lona, mme ha ho le jwalo nako e setseng ya ho ema e tla nne lokele ho qetellwa.

8.5.2. Ngwana eo e leng mohlokomelwa ya tswetsweng nakong eo motswadi e ntseng e le setho;

8.6. Ho ke ke ha laelwa hore ho be le dinako tse ding hape tsa ho ema kapa meedi mabapi le boemo ba bophelo ba setho sefe kapa sefe seo e neng e le setho, kapa mohlokomelwa wa setho sa leano la khampani e nngwe la thuso ya tsa bongaka, ha feela setho kapa mohlokomelwa eo e ne e ntse e le setho sa leano leo, bonyane nako ya dilemo tse pedi ntle le ho kgaotsa, mme setho se tlohetse leano leo hobane se tlohetse mosebetsi, se kene mosebetsing o motjha, mme se etsa kopo ya ho dumellwa ho ba setho nakong ya dikgwedi tse tharo ka mora hore se tswe leanong la thuso ya bongaka, la khampani eo.

8.7. Ho ya ka Molao wa 8.6, nako e ka tlase ho dikgwedi tse leshome le metso e mmedi (12) ya ho ema e tla sebediswa bakeng sa setho le bahlokomelwa ba sona, ho qala mohla letsatsi la ho dumellwa ho ba setho, mabapi le bohloko bo neng bo se bo ntse bo le teng, ntle le bohloko bo lokelang ho alafshwa di sa tloha ho ya ka menyetla e tlamehileng; ha feela ho sa tlo laelwa hore ho be le nako ya ho ema mabapi le setho sefe kapa sefe, kapa bahlokomelwa ba sona, se

fetelang mofuteng o mong wa leano, Leanong la thuso ya tsa tsa bongaka (medical scheme), leo se ntseng se le ho lona.

- 8.8. Bahlokomelwa ba ngodisitsweng ba setho ba lokela ho wela leanong la menyetla e tshwanang le e kgethilweng ke setho.
- 8.9. Setho se seng le se seng, nakong ya ha se amohelwa leanong ho ba setho, se tla romellwa/fuwa dintlha tse kgutsufaditsweng tsa ditefello tsa dikabelo, menyetla le meedi. Ditho ha mmoho le bahlokomelwa ba tsona, le mang le mang ya lokelang ho fumana monyetla ofe kapa ofe tlasa Melao kapa motho eo tleleimi ya hae e e itshetlehileng hodima tleleime e tswang ho ya kentseng tleleimi, Molao ona o ba tlama kaofela, mmoho le diphepho tse ho ona, tsa nako le nako.
- 8.10. Setho ha se a lokela ho nehelana, ho fetisetsa, ho tshepisa kapa ho fana ka tshepiso ya molao ya ho fetisetsa tleleimi efe kapa efe mothong e mong, kapa tokelo efe le efe mabapi le tokelo ya sona ya menyetla e se loketseng Leanong. Ba Sekema ba ka tshwara, ba emisa nakwana kapa ba thibela tefo ya monyetla oo setho se nang le oona ho latela Melao, kapa tokelo efe kapa efe e mabapi le monyetla wa mofuta o jwalo kapa tefo ya monyetla o jwalo sethong seo, ha eba setho se ne se leka ho fana kapa ho fetisetsa, kapa mohlomong ho nehelana kapa ho tshepisa kapa ho fana ka tshepiso ya molao mabapi le monyetla wa mofuta oo.
- 8.11. Ha setho se ka lelekwa ho latela Molao wa 12.4, ha ho letho le tla tlamang Leano ho dumella motho ya jwalo ho ba setho sa leano hape, mohlantse a etsang kopo ya hoo, ntle le ha motho ya jwalo a ka kgodisa Lekgotla ka botlalo hore diketsahalo tse bakileng hore setho se qetelle se tebetswe, di ke ke tsa hlola di etsahala.
- 8.12. Ha setho se dumellwa hore se itokolle Leanong ho latela Molao wa 12.1, mme e le hore se ne se ngodisitswe jwaloka mohlokomelwa leanong la thuso ya tsa tsa bongaka (medical scheme) la molekane wa sona, setho seo se tla boela se dumellwa hape Leanong ho latela Melao ya Leano.
- 8.13. Maemo a mosebetsi a sa anngweng ke Melao.
- Ha ho na letho Melaong ena le tla nkwa jwaloka ka taba ya ho fetola ka tsela efe kapa efe tokelo ya ramosebetsi ya ho tebela mosebetsi yeo e leng setho Leano kapa tumellano efe le efe pakeng tsa ramosebetsi le mosebetsi, mabapi le maemo ao ho dumellanweng ka, ona a tshebetso.
- 8.14. Tse hloka halang mabapi le tefello ya dikabelo.

Setho se seng le se seng se amohelweng ho ya ka tsa molao wa 6.2.2 kapa 6.3, nakong eo ya ho amohelwa kapa ka morao ho moo, se tla hlophisa tsela e molemo bakeng sa sona

ya ho lefa dikabelo kgwedi le kgwedi, ho latela Melao ena. Ho etsa jwalo ke ho netefatsa hore Boto e kgone ho kgotsofala hore ditefello dikabelo kaofela di;

- 8.14.1. di lefilwe akhaonteng e kgethilweng ke Leano, ya banka kapa di amohetswe ofising eo Leano le ingodisitseng ka yona; hape
- 8.14.2. le tsebisitswe ke banka ya Leano le/kapa setho sa Leano nakong eo setho se itseng se se lefang dikabelo, ka tsela e totobatsang hang feela hore tjhelete eo ke tjhelete ya dikabelo.

9. KAMOHELO YA DIHLOPHA TSA RAMOSEBETSI TSE TSWANG LEANONG LE LENG LA THUSO YA TSA BONGAKA

Ha ditho tsa leano le leng, tseo e leng ditho tsa leano leo ka hobane di sebeletsa ramosebetsi ya itseng, di itokolla leanong leo ka sepheo sa ho ba ditho tsa Leano lena, boto e tla amohela batho bao mmoho jwaloka ka ditho tse sa tlamehang ho emela nako e itseng pele di ka dumellwa ho sebedisa menyetla ya botho. Setho sefe kapa sefe sa Leano leo le boletsweng, se nkwang e le setho se ntseng se tswela pele ka botho hobane e ne e le setho ka thuso ya moo se neng se sebetsa teng/moo se sebetsang teng, se ka nna sa dumellwa ho ba setho ho ya ka molao wa 9, mme ho feta moo Leano le tla amohela mang le mang ya ngodisitsweng jwaloka mohlokomelwa wa setho seo, e le mohlokomelwa tlasa botho ba setho.

10. KARETE YA HO BA SETHO LE SETEFIKEITI SA BOTHO

10.1. Karete ya ho ba setho

Setho se seng le se seng e tla fuwa karete ya ho ba setho e nang le dintlha tse hlokehang ho ya ka Molao. Karete ena e tla hlahiswa khampaning ya ditshebeletso ha e koptjwa. Yona e tla dula e le thepa ya Leano mme e tla kgutlisetswa leanong ha motho a kgaotsa ho ba setho sa leano.

Ho tla ba le tjhelete e lefuwang bakeng sa dikarete tse lahlehileng kapa bakeng sa ho etsetsa setho karete e nngwe hape, mme theko ya teng e tla laolwa ke Lekgotla nako le nako.

10.2. Tshebediso e fosahetseng ya karete ya ho ba setho

Tshebediso ya karete ya setho ke motho e mong eo e seng mohlokomelwa wa hae ya ngodisitsweng, ka tsebo le ka tumello ya setho kapa ya e mong wa

bahlokomelwa ba hae, ha e a dumellwa, mme e tla nkwa jwaloka tshebediso e mpe ya menyetla ya ho ba setho sa Leano, haholoholo ya menyetla ya Leano.

10.3. **Setifikeiti sa ho ba setho**

Ha motho a tlohela ho ba setho kapa a ntsha mohlokomelwa, ba leano ba tla fa motho ya jwalo setifikeiti se pakang hore e ne e le setho, nakong ya matsatsi a 30, se nang le dintlha tse hlokehang: Empa ha feela kopo e jwalo e ka fihla ho ba Leano nakong ya dilemo tse pedi ka mora hore a tlohele.

11. **PHETOLO YA ATERESE YA SETHO**

11.1. Setho se tla lokela ho tsebisa ba Leano nakong ya matsatsi a 30 ka phetolo efe kapa efe ya aterese ho kenyeletswa le aterese eo setho se faneng ka yona tumellang le leano hore e tla ba yona moo se tla amohella ditsebiso teng, ho ya ka molao. Leano le ke ke la jariswa molato ha e le hore ditokelo tsa setho di a thunthetswa kapa di a lahleha ka lebaka la bohlaswa ba setho ba ho se latele se hlokehang mabapi le molao ona.

11.2. Setho se lokela ho fana ka dintlha tseo Leano le tla di hloka nako le nako, ha ho hlokeha, nakong eo se kopang ho ba setho sa Leano, mme tsona di tla kenyeletsa tse kang dinomoro tsa selefounu le diaterese tsa di-imeile. Leano le lokela ho tsebiswa matsatsing a 30 ha ho eba le diphetoho dife le dife feela mabapi le dintlha tseo. Leano le ke ke la jariswa molato ha e le hore setho se lahlehelwa ke ditokelo tse itseng kapa di a thunthetswa ka lebaka la bohlaswa ba setho ba ho se latele se hlokehang mabapi le molao ona.

12. **HO TLOHELA HO BA SETHO**

12.1. **Ho itokolla**

12.1.1. Ha motho eo e leng setho a tlohela mosebetsi wa hae, ka letsatsi leo, leo a tlohelang mosebetsi ka lona, o tla nne a tswela pele ho ba setho ka boyena, ntle le ho etsa kopo e ntjha kapa ntle le ho behelwa meedi e neng e le siyo pele a itokolla mosebetsing

12.1.2. Setho se fanang ka tsebiso ya kgwedi ya ho itokolla mosebetsing, se tla qetela ho ba setho ka letsatsi la ho tlohela mosebetsi, mme se kgaotse ho ba le ditokelo kaofela tsohle tsa menyetla, ntle feela le tsa ditleleimi tse ileng tsa romelwa bakeng sa ditshebeletso tseo ho ileng ha fanwa ka tsona pele ho moo.

12.2. Ho ithaopo ho tlohela ho ba setho

- 12.2.1. Setho seo ho sa hlokeheng ho ba setho ho ya ka ditumellano tsa moo se sebetsang se ka nna nna a tswa leanong ka ho fana feela ka tsebiso ya kgwedi. Ditokelo tsohle tsa menyetla di tla emisa ka mora letsatsi la ho qetela la ho ba setho.
- 12.2.2. Tsebiso e jwalo e tla qhelelwa ka thoko mabakeng a itseng, a utlwahalang, moo setho se tlamehang ho ba setho sa leano le leng, ho ya ka ditumellano tsa mosebetsi.
- 12.2.3. Ramosebetsi ya nang le kabelo Leanong a ka nna a kgaotsa ho ba le kabelo Leanong ka ho fana ka tsebiso e ngotsweng ya kgwedi feela ya hore o kgaotsa ho ba le kabelo Leanong.
- 12.2.4. Setho/ setho se neng se tswela pele botho se ka itokolla Leanong ka ho fana ka tsebiso ya kgwedi e le nngwe feela ya ho itokolla Leanong mme ditokelo tsohle ka morao ho letsatsi la ho qetela e le setho di tla emiswa hona mohlala letsatsi la ho itokolla ha sona, ntle feela ditshebeletso tseo se di amohetseng ho fihlela letsatsing leo la ho itokolla.

12.3. Ho tlohela ho ba setho ka lebaka la ho hloleha ho lefa

Boto e tla ba le tokelo ya ho ntsha setho leanong ha setho se hloleha ho lefa Leano tijelete efe kapa efe eo se e kolotang leano ho ya ka Melao kapa setho se le morao ka dikabelo tsa matsatsi a fetang a 30. Dipehelo tsa Molao ona hape di tla sebetsa ha e le hore setho ke setho se lefellowang ke ramosebetsi, mme ramosebetsi o hloleha ho lefa dikabelo Leanong jwaloka ha a tlameha, ho ya ka dipehelo tsa Sehlomathiso sa A.

Leano le tla romella setho tsebiso ka poso kapa ka mokgwa o mong o tla laelwa ke Lekgotla, nako le nako, hore ha se dikabelo di sa lefuwe ka nako nakong ya matsatsi a 14 (leshome le metso e mene) ka mora letsatsi la ho tsebiswa, setho se tla tlohela ho ba setho ho qala morao ho tloha mafelong a kgwedi eo a qetetseng ho patala ka yona.

12.4. Tshebediso e mpe ya monyetla, ditleleimi tsa fosahetseng, le boemedi bo fosahetseng le ho pata dintlha tsa bohlokwa.

Ho ya ka Molao wa 29, Leano le ka ntsha setho kapa mohlokomelwa wa setho leanong eo ho nang le bopaki bo totobetseng kgahlanong le yena bo supang hore o sebedisa melemo le menyetla ya Leano hampe, jwaloka ditleleimi tse fosahetseng, leshano kapa ho se fane ka dintlha tse nepahetseng. Leano, ha le tebela setho kapa mohlokomelwa, ho ya ka molao, le tla tsebisa setho seo ka

lengolo, mabapi le qeto e jwalo, le fane le ka mabaka. Ha seo se etsahala, Leano le ka nna la laela setho kapa mohlokomelwa ho le buseletsa tjhelete ya lona, e neng e ke ke ya lefshwa hoja e se ka lebaka la tshebediso e mpe ya menyetla ya Leano, kapa ka lebaka la boitshwaro bo bobbe bo hlabeletseng.

12.5. Lefu

Setho se tka sehloohong se tla lesa ho ba setho hang ha se hlokahala. Ba hlokomelwang ke yena le bona ba tla qetela ho ba ditho, ntle feela ha ebe bahlokomelwa bao, ba qeta hore ba dule e le ditho jwaloka ha ho hlalosa Molaong wa 6.4.

13. DIKABELO

13.1. Dikabelo kaofela tse tla lefshwa kgwedi le kgwedi, di tla lefshwa ho ya ka moputso wa setho, jwaloka ha ho ile ha phatlalatswa ka la 1 Pherekgong selemong seo, ho sa natsehe hore na ho bile le dinyollo tse kae hara selemo sona seo, le hore na ho bile bahlokomelwa ba bakae ba ileng banna ba ngodiswa nako le nako.

13.2. Ditefello kaofela tsa dikabelo di tla lefella pele, mme di kene pele ho letsatsi la bosupa (7) ka kgwedi. Ditho tse kenang leano lena ka botsona di lokela ho lefella pele, kgwedi le kgwedi. Moo tjhelete ya dikabelo e lokelang ho lefshwa kgwedi le kgwedi, kapa tjhelete efe kapa efe e kolotwang leano e sa lefshwa matsatsing a 30 ho tloha mohlang e ne e lokela ho lefshwa, Leano le tla ba le tokelo ya ho:

13.2.1. emisa ho lefella ditshenyehelo tsohle tsa setho ho ya ka menyetla ya sona, tseo ditleleime tsa tsona di ne di se di ntse di kentswe, ho sa kgathatsehe hore di kentswe neng; hape

13.2.2. tsebisa setho seo le/kapa ramosebetsi ka lengolo (ka imeile kapa ka tsela e tlwaelehileng) hore ha eba dikabelo kapa melato ya mofuta oo e eso lefella matsatsing a 14 ka mora letsatsi la tsebiso eo, motho ya jwalo o tla thibelwa ho ba setho.

13.2.3. Ho tla nkwa hore setho se amohetse tsebiso eo se e romeletsweng ka lengolo la rejisetare, atereseng eo setho se faneng ka yona ho ya ka molao hore ke ya moo se dulang teng, matsatsing a supileng ka mora hore tsebiso ya mofuta oo e poswe. Ha e le hore tsebiso e ile ya romelwa ka imeile, fekese kapa ka molaetsa wa selefounu, ho tla nkwa hore setho se ile sa amohela tsebiso eo ha eba ho ena

le setlankana seo e leng bopaki ba hore tsebiso e fela e rometswe. Ha setho se sa fana ka aterese ya sona ya bodulo e ngodisitsweng ho ya ka molao, aterese e foromong ya sona ya ha se ne se kopa ho ba setho e tla nkwa jwalo ka aterese ya sona ya bodulo, ho ya molao.

- 13.3. Ha dikabelo di ka lefshwa kaofela, setho se tla buseletswa menyetla ntle le ho e kgaola empa leano le tla ba le tokelo ya ho lefisa setho tjehelete e ka hlokehang bakeng sa ditshenyehelo tse ding tse ka thoko tse amanang le ha leano le ne le setse molato wa setho morao, tse kenyeletsang le tswala e tsamaellanang le tjehelete eo, ka reite ya poraeme ya banka e sebediswang ke Leano. Ha molato o sa lefshwe kaofela, setho se ke ke sa eba le tokelo ya menyetla ho tloha nakong eo setho se qadileng ho kolota leano, mme leano le tla labella hore setho se kgutlise tjehelete efe kapa efe eo leano le e lefileng, lebitsong la setho, bakeng sa menyetla efe kapa efe, nakong eo setho se neng se ntse se kolota leano.
- 13.4. Ntle feela le ha eba ho ngotswe ka tsela e nngwe melaong mabapi le diakhaonto tsa dipolokelo, ha ho na tjehelete ya e tla kgutliswang ke ba Leano, kapa karolo efe kapa efe ya dikabelo e tla kgutlisetswa mang kapa mang, ha ho ka ba le setho se tswang leanong mahareng a kgwedi.
- 13.5. Tjehelete e sallang setho ya dipolokelo ho ya ka mofuta ofe kapa ofe oo se o kgethileng wa leano, o nang le akhaonte ya polokelo, e tla dula e le ya setho, ka nako trsohle.

14. MOLATO WA RAMOSEBETSI LE WA DITHO

- 14.1. Molato wa ramosebetsi Leanong o feela mabapi le tjehelete efe kapa efe eo a lokelang ho e lefa, ho ya ka tumellano efe le efe epakeng tsa ramosebetsoi le Leano.
- 14.2. Molato wa setho ona o feela mabapi le dikabelo tse sa kang tsa lefshwa mmoho le tjehelete efe kapa efe e tla lefshwa ke Leano lebitsong la sona le lebitsong la bahlokomelwa ba sona, mme setho se eso ka se kgutlisetsa Leano tjehelete eo.
- 14.3. Hang ha setho se tlohela ho ba setho sa mokgatlo, tjehelete efe kapa efe eo setho se tla beng se e kolota Leano, ke molato oo Leano le tla lokelang ho o sala morao hore o lefshwe
- 14.4. Setho se tla jara boikarabelo ba ho etsa bonnete ba hore diakhaonte tsa khampani e faneng ka ditshebeletso ho setho kapa ho e mong wa bahlokomelwa ba sona di romelwa leanong hore le lefe khampani eo, ho ya ka nako e behilweng ya ho romela diakhaonte leanong, ho Molao wa 15.2 le Molawana wa 5.

15. TAOLO YA DITLELEIMI

- 15.1. Tleleimi e nngwe le e nngwe e romelwang Leanong e fanang ka dintlha tsa ditshebeletso tsa bophelo bo botle tse amohetweng, e lokela ho romelwa mmho le akhaonto kapa setatemente jwaloka ha ho hlokeha ho ya ka Melao ena.
- 15.1.1. Ha leano le amohela akaonte, setatemente kapa tleleimi e nepahetseng kapa moo setatemnete kapa tleleimi e lokisitsweng hore e nepahale, ntle le hore Leano le lefe tleleime eo ho ya ka ditaelo tsa Molao, Karolong ya 59(2), Leano le lokela hape le ho romella setho seteitemente se nang le bonyane, dintlha tse latelang:
- a) Lebitso le nomoro ya setho;
  - b) Lebitso la khampani e fananeng ka tshebeletso;
  - c) Letsatsi la ho qetela la tshebeletso tseo khampani e faneng ka tsona akhaonteng kapa setatementeng, ya tjhelete eo leano le e lefileng;
  - d) Tjhelete kaofela e lokelang ho lefshwa bakeng sa tshebeletso eo, le
  - e) Le tjhelete ya monyetla e lefuweng bakeng sa tshebeletso eo.
- 15.2. Hore tleleime e be maamong a hore e ka lefshwa ho ya ka menyetla ya setho, tleleimi efe kapa efe, ntle le ha ho hlophisitswe ka tsela e nngwe, e lokela ho saenwa ke setho ho paka hore e nepahetse mme e ntano romelwa Leanong pele ho letsatsi la ho qetela la kgwedding ya bone, ho latela kgwedi eo tshebeletso e ileng ya amohelwa ka yona.
- 15.3. Ha e le hore setho se ile sa itefella akhaonte, se tla romela resiti e tshehetsang tleleimi ya sona.
- 15.4. Diakhaoto bakeng sa kalafo le dikotsi kapa ditshenyehelo tse lokelang ho lefshwa motho e mong lebitso la setho, di lokela ho tshehetswa ka setatemente, se supang dintlha le maemo ao kotsi eo e etsahateseng ka lebaka la ona, kapa ka moo kotsi e etsahetseng ka teng.
- 15.5. Ha Leano le nka hore akhaonte, setatemente kapa yona tleleimi e na le diposo kapa ha se e amohelehang bakeng sa ho lefshwa, Leano le tla tsebisa setho le khampani ya tsa bophelo bo botle e faneng ka tshebeletso, matsatsing a 30 ka mora hore e amohelwe mme ba hape Leano le hlahise lebaka la hore hobaneng le nahana jwalo. Leano le lokela ho ntsha mabaka a hlalosang hore hobaneng tleleimi eo e sa nepahala kapa e sa amohelehe mme ba tla fa setho kapa khampani ya ditshebeletso sebaka sa ho romela tleleimi e lokisitsweng hape Leanong, matsatsing a 60.

16. MENYETLA

- 16.1. Ditho di na le tokelo menyetla eo di ka e sebedisang selemong sa ditjhelete, ho ya ka Sehlomathiso sa B, mme menyetla e jwalo e tla fetisetswa bahlokomelwa ba ngodisitsweng ba setho. Setho se lokela hore nakong eo se amohelwang, se qete ka hore na ya le boikgethelo bofe ba tshebeletso, jwaloka ha ho hlalositse Sehlomathisong sa B.
- 16.2. Setho se na le tokelo ya ho tloha mofuteng o mong wa leano, se ye ho o mong, ho latela dipeelo tse latelang:
  - 16.2.1. Phetoho e ka etswa feela ho tloha ka la 1 Pherekgong nakong ya selemo se seng le se seng sa ditjhelete. Lekgotla, ho ya ka thato ya yona, le ka nna la dumella setho ho fetohela leanong la mofuta o mong neng kapa neng.
  - 16.2.2. Kopo ya ho ikgethela mofuta wa leano o mong e lokela ho etswa ka lengolo mme e romelwe ho ofisiri e ka sehloohong pele ho ka la 30 Pudungwane, mme e be pele ho selemo seo phetoho eo e lokelang ho etswa ka sona. Empa ho tla ya ka hore setho le sona se ile sa tsebiswa bonyane matsatsi a 30 pele ho diphetoho tse tlo bang teng menyetleng kapa dikabelong tsa selemo se latelang.
- 16.3. Leano le na le tokelo ya ho thibela tefo ya monyetla ofe kapa ofe e lokelang setho ha e le hore setho seo se morao ka kgwedi bakeng sa ho lefa Leano kabelo kapa tjhelete efe kapa efe, mme ho ya ka Melao ena, setho se tla nkwa se kolota Leano, ha ho etsahala hore ho be le diakhaonte tseo Leano le se di le lefile lebitsong la setho, nakong eo.
- 16.4. Ha akhoante e se e rometswe, Leano le tla lefa tjhelete ya monyetla o lokelang setho, ka ho lefa setho ka bosona kapa khampani e tshwanetseng, ya ditshebeletso tsa bophelo bo botle, e rometseng akhaonte, matsatsing a 30 ka mora ho amohela resiti ya tleleimi ya monyetla o jwalo, mme taba ya hore Leano le fumana tjhelete ya ho lefella tleleimi e tla ba qeto e tswang Leanong.
- 16.5. Mofuta ofe kapa ofe wa monyetla Sehlomathisong sa B o akaretsa ditshenyehelo tsa ditshebeletso tseo ho fanweng ka tsona ho ya ka menyetla e tlamang.
- 16.6. Ha ho na ditshita kapa meedi e tla sebediswang bakeng sa menyetla e tlamang Leano.
- 16.7. Ntle feela leha ho dumellanwe ka tsela e itseng kapa Boto e nkile qeto, Leano le ke ke la lefa ditshenyehelo tse mabapi le tse latelang;

- 16.7.1. Ditshenyehelo kaofela tsa diopereishene, meriana, kalafo le ditshebeletso tse ding ka merero ya ho intlafatsa feela.
- 16.7.2. Matsatsi a phomolo a ya ho ikoka bakeng sa ho hlahophelwa.
- 16.7.3. Ho reka tse latelang ntle le taelo ya ngaka e lenaneng la mokgatlo wa bophelo bo botle jwaloka Lekgotla la Basebetsi ba tsa Bophelo bo Botle (Health Professions Council), kapa ngaka e nang le nomoro ya dingaka ya ho sebetsa ya Lekgotla la Mokgatlo wa ba Tshehetsang tsa Bophelo bo Botle ka Ditjhelete (Board of Healthcare Funders) kapa mokgatlo ofe kapa ofe feela o nang le tokelo ya ho fana ka dinomoro tsa dingaka tsa mofuta oo.

Meriana e sa ngodiswang Lekgotleng la Taolo ya Meriana (Medicines Control Council);

Disepa le disebediswa tse ding tsa botle:

Disebediswa tsa ho fokotsa ho monono:

Dirata tse iketsetswang malapeng:

le meriana e meng hape ya ditlama le ya dingaka tsa majelathoko.

- 16.7.4. Ditshenyehelo kaofela tse fetang tjhelete eo setho se e abetsweng selemong eo se nang le tokelo ya menyetla ya yona ho ya ka molao wa Leano.

- 16.7.5. Tjhelete e lefiswang bakeng sa ho bona ngaka, moo setho se sa fihlang ngakeng empa se tshepitsitse.

- 16.7.6. Ditshenyehelo bakeng sa ditshebeletso tseo ho fanweng ka tsona ke -

Batho ba sa ngodiswang le mokgatlo o dumeletsweng wa profeshenale ho ya ka se hlokwang ke Molao wa Palamente; kapa

Mokgatlo ofe le ofe, lehae la ho oka bakudi kapa mokgatlo o tshwanang le oo, o sa ngodiswang ho ya ka molao ofe kapa ofe ntle feela le dipetlele tsa mmuso le tsa porofinse.

- 16.8. Ditho tse kenang selemo (sa ditjhelete) se se se qadile, ba lokelwa ke menyetla ho ya ka lean oleo ba le kgethileng, empa ba Abelwa menyetla eo feela ho tloha nakong eo e bileng ditho ka yona selemong seo (sa ditjhelete) ho fihlela ha se fela.

- 16.9. Ntle le ha Boto e ka qeta ka tsela e nngwe, mabapi le menyetla ya meriana e ka fumanwang ho ya ka lengolo la ngaka, setho se tla fumana meriana ya kgwedi feela, le ha ngaka e laetse hore e phetaphetwe, ho tla ajwa ya kgwedi feela ka nako.

17. HO LEFA DIAKHAONTE

- 17.1. Ho lefshwa ha diakhaonte kapa puseletso ya ditleleime e fella ho tjehele e setseng kamora dikgulo e lefshwang mabapi le menyetla e jwalo le tjehele ya menyetla e hodimo ka ho fetisisa eo setho se tshwanelang ho e amohela ho latela menyetla tse amehang.
- 17.2. Phokoletso leha e le efe ebang ke ho motho ka mong kapa ke phokoletso ya sehlopha e amohelwang mabapi le tshebeletso ya bophelo bo botle e loketseng e tla ba molemong wa setho ha ho etswa qeto mabapi le tjehele e setseng ka mora dikgulo e lokelang ho lefshwa molemong wa tshebeletso le dikgulo tse loketseng ho tswa akhaonteng ya polokelo ya tjehele bakeng sa ditshenyehelo tsa tsa bophelo bo botle (PMSA) e lekanyeditsweng, kapa akhaonte ya polokelo ya tsa bongaka, ho ya ka maemo.
- 17.3. Ebang ke ka tumellano kapa tjehe le mofani leha e le ofe wa ditshebeletso kapa sehlopha sa bafani ba ditshebeletso, Leano le ka nna la lefa menyetla ho setho se nang le tshwanelo, ka kolotloloho ho mofani ya faneng ka tshebeletso.
- 17.4. Moo Leano le lefileng akhaonte kapa karolo ya akhaonte kapa menyetla leha e le efe ho setho se se nang tshwanelo, ebang tefo e lefilwe setho kapa mofani wa ditshebeletso, tjehele leha e le efe ya mofuta oo e tla latwa ke Leano, mme e ka nna ya hulwa matloleng a kolotwang a setho seo ke Leano, a hlahang ditleleimeng tsa kamoso kapa ka tsela e nngwe.
- 17.5. Ho sa tsotellehe ditokisetso tsa Molao ona, Leano le na le tokelo ya ho lefa menyetla leha e le efe ka kolotloloho ho setho se amehang.
- 17.6. Tjehele ya naha e sebediswa ho lefa

Tleleime leha e le efe e utlwahalang e amohelwang ke Leano ho latela Melao ena mabapi le ditshebeletso tse amohelwang dinaheng tseo e leng ditho tsa Mokgatlo wa Afrika Borwa wa Dikou (South African Customs Union (SACU), mme e tla lefshwa ho sebediswa tjehele ya naha ya Riphaboliki ya Afrika Borwa, ka reiti ya Sizwe.

18. DITEFO TSE ETSWANG KA MOSA

Boto e ke ke ya dumella tefo ya ditshebeletso tse ding ntle ho tse boletsweng Melaong ena empa ka kamora ho tshohlisisa ditaba, ka temoho ya yona, mabapi monyetla ya tshebeletso eo ho fanweng ka ona, ya eketsa tjehelete e lokelang ho lefshwa ho latela Melao ena e le mpho e fanwang ka mosa ha feela e kgotsofetse hore ka tsela e nngwe setho se tla imelwa ho sa hlokahale.

19. TSAMAIISO YA LEANO

19.1. Molao wa Motheo wa Boto

Ditaba tsa Leano lena di tla tsamaiswa ho latela Melao ya leano jwaloka ha e boletswe karolong ya 29(1) ya Molao, ke Boto e nang le batho ba tshwanelehang le ba loketseng ba boletsweng karolong ya 57 ya Molao, e entsweng ka:

19.1.1. ditho tse seng ka tlasa ho 8 (robedi) mme di sa fete 10 (leshome) tse thontsweng le ho kgethwa ka tsela e latelang:

19.1.1.1. bonyane 50% (diphesente tse mahlome a mahlano) tsa ditho tsa Boto e tla ba ditho tsa moshwelella tsa Leano tse thontsweng le ho kgethwa ke ditho tsa Leano sebokeng sa bohle sa selemo le selemo ("Bahlokamedi (Trustees) ba Kgethilweng"), ho ya ka mehato e boletsweng Molaong wa 19.2.

19.1.1.2. ditho tse setseng tsa Boto di tla kgethwa ("Bahlokamedi (Trustees) ba Behilweng") ke Bahlokamedi ba Kgethilweng. Bahlokamedi ba Kgethilweng ba tla nahanela maemo a latelang ha ba kgetha Bahlokamedi ba Behilweng:

19.1.1.2.1. ditlhokahalo tsa boitsebelo bo kgethehileng tse boletsweng ke Leano ka tsela ya lona ya tshebetso ya taolo ya dikotsi, ho nahannwe ka ho kgetheha ka boitsebelo ditabeng tsa molao, ditjehelete, poloko ya diakhaonte le tsebo ya bonohe ho tsa inshorensense (actuarial science);

19.1.1.2.2. ho se lekalekane leha e le hofe ho ya ka dibaka ha boemedi Botong; le

19.1.1.2.3. boemedi ho tswa dihlopheng tse kgolo tsa boramosebetsi, moo ho loketseng.

19.1.2. Ha ho hlokehale hore Bahlokamedi ba Behilweng e be ditho tsa Leano hore ba nahanelwe ho sebetsa e le bahlokamedi.

19.1.3. Ha Mohlokamedi ya Behilweng a amohela boemo ba ho ba mohlokamedi, Mohlokamedi ya Behilweng o tlameha ho ba le seabo se feletseng le ditokelo tsa

ho vouta, mme boemo ba hae e tla ba bo tshwanang le ba Mohlokamedi ya Kgethilweng.

19.2. Molao wa 19.2 - Nako e behilweng bakeng sa ho ba setho sa Boto

19.2.1. Ntle leha a ka tlameha ho tloswa, Mohlokamedi ya Kgethilweng o tla sebetsa e le mohlokamedi ho latela Molao le/kapa Molao, a qete dilemo tse 3 (tharo) boemong boo ho tloha Sebokeng se Selemo le Selemo kapa Sebokeng se Kgethehileng sa Boto sa selemo seo ka sona ho tshwerweng dikgetho.

19.2.2. Mohlokamedi ya Behilweng o tla sebetsa ka dilemo tse 2 (pedi) ho tloha selemong seo a kgethilweng ka sona.

19.2.3. Tlasa molao wa 19.3, bahlokamedi ba behang meja fatshe ba tla tshwaneleha hore ba ka nna ba kgethwa hape sebokeng se akaretsang sa selemo le selemo, kapa sebokeng se akaretsang se kgethehileng, lehlakoreng la Bahlokamedi ba Kgethilweng, athe Bahlokamedi ba Behilweng bona ba tla kgethwa hape ke Boto.

19.2.4. Setho sa Boto se ka nna sa itokolla ka nako leha e le efe ka ho fa Boto tsebiso e bolellang boikemisetso ba hae ba ho se hlole e eba setho sa Boto.

19.2.5. Nako e qetwang boemong ba ho ba mohlokamedi e fela Sebokeng se Kgethehileng sa Selemo le Selemo kapa se Kgethehileng le hoja seboka se jwalo se ka nna sa tshwarwa letsatsi pejana kapa ka mora ho fela la selemo sa boraro kapa sa bobedi sa nako eo ba e qetang boemong boo ba leng ho bona.

Molao wa 19.3 - Ho Thongwa le ho Kgethwa ha Bahlokamedi ba Boto

19.3. Boto e tla netefatsa hore ho sebetswa ka mekgwa e nepahetseng ya tsamaiso, ho netefatsa mekgwa wa ho thonya le ho kgetha bahlokamedi o lokolohile ebile o na le toka ebile moo ho loketseng e tla beha sehlopha se ikemetseng sa ho beha leihlo le ho tsamaisa mekgwa wa ho thonya le dikgetho. Mekgwa e latelwang ya ho thonya le ho kgetha ke e latelang:

19.3.1. Leano le tla romela ditsebiso tsa ho thonya ho ditho tsohle, nakong e seng ka tlaase ho dikgwedi tse 4 (nne) pele ho letsatsi la ho fela ha nako ya Mohlokamedi ofe kapa ofe ya Kgethilweng.

- 19.3.2. Ditsebisiso tsa hore ho thonngwe batho di tla tsebisa ditho ka dikgeo tse lokelang ho tlatswa, mokgwa wa ho thonya, hammoho le ka foromo ya ho thonya e tjhaetsweng monwana ke Boto.
- 19.3.3. Ha ho thonngwa motho ka mong ho tla ba le bonyane CV ya hae e kgutshwanyane e hlophisitsweng ka mokgwa o boletsweng, tsebisong ya ho thonya.
- 19.3.4. Diforomo tsa mathomo tsa ho thonya tse tlatsitsweng ka nepo le ho saenwa ke ditho tsa Leano, di tlameha ho amohelwa letsatsing le beilweng ke Boto.
- 19.3.5. Foromo ka nngwe ya ho thonya e tlameha ho thehwa foromong ya mathomo ya Leano, e saenelwe ke ya etsang tshisinyo, ke ya mo tlatsang le motho ya thonngwang, ka kutlwisiso ya hore ya thonngwang a ke ke a ithonya kapa hona ho tlatsa ya mo thonyang.
- 19.3.6. Foromo ya ho thonya e ke ke ya sebediswa ha Leano le e amohela ka mora letsatsi la ho qetela, ha e sa tlatswa ka botlalo kapa ha e sa saenwa ke batho ba bararo (3) ba tlamehang ho e saena ba boletsweng ka hodimo.
- 19.3.7. Leano le tla lokisetsa mokgwa wa ho hlahlobisisa dintho ka hloko ho tiisa hore batho ba thonngwang ba na le boiphihlelo ba ho ba bahlokamedi ebile le tla bokella lethathamo la ho qetela la batho ba thontsweng ba nang le boiphihlelo hore ba kgethwe.
- 19.3.8. Leano le tla romela ho ditho tsohle lenane la batho ba hlahlobilweng ka hloko hore ba na le boiphihlelo ba hore ba thonngwe jwaloka ha ho bolelwa molaong wa 19.2.3, hammoho le:
- 19.3.8.1. CV e kgutsufaditsweng ya motho ka mong ya hlahlobilweng ka hloko hore a ka tshwaneleha;
- 19.3.8.2. foromo ya ho vouta; le
- 19.3.8.3. lengolo le bontshang ditho hore na Leano le lokela ho amohela diforomo tsa ho vouta neng.
- 19.3.9. Boto e ka sebedisa matlotlo leha e le afe a hlokahalang mme ya abela motho kapa komiti leha e le efe bolaodi leha e le bofe bo hlokahalang e le hore a etse diqeto le ho kenya tshebetsong mekgwatshebetso e amanang le ho thonya esita le ho kgetha batho.

19.3.10. Diforomo tsa ho vouta tsa ditho di lokela ho fihla letsatsi pele ho Seboka se Akaretsang sa Selemo le Selemo kapa se Kgethehileng ho latela qeto ya Boto e le ho e fa nako ya ho hlahloba diforomo tseo tsa ho vouta, tse lokelang ho sebediswa. Ditho tse teng Sebokeng se Akaretsang sa Selemo le Selemo kapa se Kgethehileng di tla ba le tokelo ya ho vouta dikgethong ha di tlile ka seqo sebokeng se boletsweng ka hodimo, ha feela e le ditho tsa maemo a se nang sekodi Leanong.

19.3.11. Leano le tla etsa hore divoutu tse amohetsweng ho tswa diforomong tsa ho vouta tsa ditho di balwa mme moo ho sa kgethwang sehlopha se ikemesetseng sa ho thusa ka dikgetho, Leano le tla hloka hore bahlahlobi ba lona (auditors) ba netefatse sephetho sa ho vouta. Jwale leano le tla tlameha ho tsebisa ditho ka sephetho sa dikgetho sebokeng se akaretsang sa Selemo le Selemo kapa se Kgethehileng hang kamora ho vouta kapa neng kapa neng ha ho loketse. Diphetho tsa dikgetho tsa bahlokamedi di ka nna tsa phatlalatswa sebokeng se akaretsang ebile di ka nna tsa phatlalatswa hamorao haeba ho loketse ebile Boto e na le tokelo ya ho hlahloba diphetho tsa ho vouta hoo, ka ha mohlomong sena se etsahetse sebokeng se akaretsang le hoja e ka nna ya ba seboka se ile sa sitiswa mme sa se ke sa phetha mosebetsi wa sona kaofela.

19.3.12. Bonkgetheng ba amohetseng divoutu tse ngata haholo, ba tlameha ho kgethwa ka tatellano ho qala ka ya nang le tse ngata, hore e be bahlokamedi, ho fihlela dikgeo tsohle di kwetswe.

19.3.13. Haeba nkgetheng ya fetang a le 1 (a le mong) a fumane palo e lekanang ya divoutu, mme ho se na ditulo tse lekanang Botong bakeng sa bonkgetheng bao kaofela, jwale ha ho lokela ho phatlalatswe sephetho sa dikgetho sebokeng se akaretsang sa selemo le selemo, ditho, sebokeng se akaretsang sa selemo le selemo, di tla kopuwa ho voutela bonkgetheng bao. Bonkgetheng ba fumanang palo e hodimo ya divoutu ba tla kgethwa ho ba bahlokamedi.

19.4. **Dikgeo Tsa Mosebetsi ya Nakwana**

Boto e tla ba le tokelo ya ho tlatsa dikgeo leha e le dife tsa nakwana tse ka bang teng Botong.

19.4.1. Motho ya kgethetsweng ho tlatsa sekgeo sa nakwana o tla ba le ditokelo tsohle, boikarabelo le matla a mohlokamedi ya boemong boo a behilweng ho bona, haeba mohlokamedi ya jwalo o tla itokolla sebokeng se latelang se akaretsang sa selemo le selemo sa Leano, ntle le haeba seboka seo se tiisa hore o behilwe boemong boo, e leng boemong boo ho bona, mohlokamedi ya behilweng hore a tlatse sekgeo sa nakwana, o tla netefatswa e le mohlokamedi mme o tla dula

boemong boo ha nako e so ka e fela ya boemo ba ho ba mohlokomedi ya ileng a behwa ho nkela e mong sebaka.

19.4.2. Haeba ditho tsa Boto di se di le ka tlaase ho palo e hlokahalang, ditho tse setseng tsa Boto di tla tlameha ho etsa pitso ya hore ho be le dikgetho mme di behe Bahlokomedi kamoo ho hlokahalang kateng, nakong ya matsatsi a 60 (mashome a tshelatseng) ho tloha ha di se di sa fella, ho netefatsa hore Boto e na le ditho tse lekaneng. Ditho tse setseng tsa Boto, ha di sa emetse ho phethelwa ha dikgetho le ho behwa ha Bahlokomedi jwalokaha ho bolelwa mona, kgabareng di tla sebetsa e le Boto e nang le matla a feletseng ho etsa sohle se ka nnang sa hlokahala mabapi le kgwebo ya Leano jwalokaha e ka na le ditho tse feletseng ka ho nepahala.

19.5. Ho Tshwaneleha ha Bahlokomedi

Batho ba latelang ha ba tshwanele ho ba ditho tsa Boto;

19.5.1. motho ya ka tlaase ho dilemo tse 21;

19.5.2. mosebetsi, motsamaisi, mohlanka, motataisi, kapa monga konteraka ya motsamaisi wa Leano kapa khamphani e tshwereng, khamphani e ka tlaasa, khamphani e kopanetseng kgwebo kapa molekane wa motsamaisi eo.

19.5.3. boroukhara;

19.5.4. mohlanka ya ka sehloohong wa Leano;

19.5.5. mohlahlobi wa Leano;

19.5.6. motataisi, moeletsisi, motsamaisi-mmoho, kapa motho leha e le ofe ho sa tsotellehe boemo, ya fanang ka dikeletso, ditshebeletso kapa dikgothalletso tsa mofuta leha e le ofe ho inshoreense ya leano/maano a tsa bongaka (jwalokaha ho hlalositse Molaong kapa Ditataisong Tsa Maano a Tsa Bongaka kapa di-Medical Scheme) ho fapana le Sizwe Medical Fund;

19.5.7. mosebetsi, motsamaisi, mohlanka, motataisi kapa rakonteraka wa, kapa motho leha e le ofe ya amahannang le mohlahisi wa thepa, moabi le/kapa monga lebenkele ya fanang ka meriana e laetsweng ke ngaka kapa meriana e rekwang khaonthareng, meriana ya tlatsetso, disebediswa tsa meriana le dintho tse sebedisetswang kalafo, tse rekwang nako le nako ha di fedile;

19.5.8. mosebetsi, motsamaisi, mohlanka, motataisi kapa rakonteraka wa sepetlele;

19.5.9. motho ya nang le boemo ba bohlokomedi leanong kapa maanong leha e le afe a mang a tsa bongaka;

19.5.10. motho ya fumanweng a sa tshwanelehe ho ba motsamaisi wa khamphani kapa ho ba mohlokomedi tlasa Molao wa Dikhamphani, wa 2008 kapa molao leha e le ofe o mong;

19.5.11. mohlokomedi ya kgethilweng eo e seng setho sa Sizwe Medical Fund.

19.6. Ho kgaotsa ha boemo:

Setho sa Boto se tla kgaotsa ho ba boemong haeba setho:

19.6.1. se lahlehelwa ke kelello kapa se tshwanelwa ke ho amohelwa sepetleleng sa kelello ho latela Molao wa Bophelo bo Botle Kelellong wa 18, wa 1973, kapa ho phatlaladitswe ke lekgotlo le loketseng hore ha se kgone ho tsamaisa ditaba tsa sona;

19.6.2. ho phatlaladitswe hore o tjhonne kapa o tetse matlotlo a hae hore a nkwe ke boramekitlane;

19.6.3. o ahlotswe, ebang ke Rephabliki kapa kae kapa kae, ka lebaka la boshodu, qhekello, bomenemene kapa ho fana ka tokomane ya bomenemene kapa ho bua leshano;

19.6.4. o tlositswe ke lekgotla boemong leha e le bofe boo a neng a bo tshepetswe ka lebaka la boitshwaro bo fosahetseng;

19.6.5. haeba molao leha e le ofe o re ha a tshwanelehe ho phetha mosebetsi wa hae;

19.6.6. a sa be teng dibokeng tse tharo ka tatellano tsa Boto ntle ho tumello ya Modulasetulo; kapa

19.6.7. a tlositswe boemong ke Lekgotla ho latela Karolo ya 46 ya Molao.

19.6.8. a etsa dintho ka tsela ya kgethollo e feteletseng ha a sebetsana le dithahasello tsa majalefa a leano la ditaba tsa bongaka a ka tloswa Botong, haeba

19.6.9.1. pele ho nkwa qeto ya ho tlosa setho sa Boto, Boto e tla fa setho makolopetso ka botlalo a bopaki boo Boto e nang le ona mabapi le boitshwaro boo ho tletlejang ka bona, le ho dumella setho seo nako e seng ka tlaase ho matsatsi a 30 hore se arabe diqoso tseo;

19.6.9.2. qeto ya ho tlosa setho seo e nkwa ke bonyane ditho tse pedi ho tse tharo tsa Boto;

19.6.9.3. setho se tla ba le monyetla wa ho nka mehato ya kganyetso kgahlanong le leano kapa ditletlebo le wa ho nka mehato ya boipiletso e lokiseditsweng ke Molao.

19.7. Ho kgethwa ha ba jarang boikarabelo:

19.7.1. Sebokeng sa pele sa Boto sa Bahlokomedi kamora seboka sa selemo le selemo sa kakaretso (AGM), kapa kamora seboka sa pele se akaretsang se kgethehileng, Boto e tla kgetha modulasetulo hammoho le motlatsi wa modulasetulo wa Boto ho tswa sehlopheng sa Bahlokomedi

19.7.2. Boto e tla kopa hore ho thongwe boemo ba modulasetulo wa Boto, mme ho tla kgethwa Bahlokomedi ba nang le palo e hodimo ya divoutu e le Modulasetulo le motlatsi wa modulasetulo ka tatellano.

19.7.3. Dikgetho di tla etswa ka diforomo tsa ho vouta mme diphetho di tla phatlalatswa ho Boto le Mohlanka ya ka Sehloohong hang kamora hore sephetho se tsejwe.

19.7.4. Haeba modulasetulo a itokolla kapa a kgaotsa ho ba setho sa Boto kapa a tloswa Boemong ke Boto kapa ka tsela leha e le efe e nngwe a sa tshwanelehe, Boto e tla kgetha hara sehlopha sa Bahlokomedi, modulasetulo e mong ho kwala sekgeo ka nako e neng e saletse modulasetulo ya neng a kgethilwe pele.

19.7.5. Haeba bobedi modulasetulo le motlatsi wa modulasetulo ba le siyo sebokeng, Boto e tla beha modulasetulo ya tshwereng mokobobo ho tswa sehlopheng sa Bahlokomedi.

19.8. Diboka Tsa Boto

19.8.1. Bonyane Boto e tlameha ho kopana hang dikgweding tse ding le tse ding tse pedi (2) kapa le nakong eo e neng e lokela ho kgefutsa ka yona, ha e bona ho hloka hloka;

19.8.2. Tsebiso e fuwe setho ka seng sa Boto matsatsi a supileng (7) ka kotloloho pele ho seboka sa Boto, ntle le haeba Boto e dumellane ka tsela e nngwe mme tsebiso e jwalo, moo ho kgonehang, e be le tlhaloso ya dintlha tse lokelang ho

tshohlwa sebokeng seo. Ho se amohele tsebiso leha e le efe ho ke ke ha etsa hore kopano ya Boto e se be e nepahetseng.

19.9. Diboka tse kgethehileng tsa Boto

19.9.1. Modulasetulo a ka nna a bitsa seboka se kgethehileng haeba ho hlokahala. Ditho tsa Boto e leng ditho tse tharo tsa Boto di ka nna tsa kopa hore modulasetulo a bitse seboka se kgethehileng sa Boto haeba ditaba tse lokelang ho tsohlwa sebokeng di boletswe ka ho hlakileng mme jwale Modulasetulo o tlameha ho bitsa seboka seo se kgethehileng.

19.9.2. Haeba ho na le palo e lekaneng ya ditho tse ka bang le kabelo kopanong ho ya ka ha ho hlokeha , Boto e ka nna ya tshohla le ho rarolla ditaba ka mohala kapa ka diboka tse tshwarwang ka mohala mme ya amohela diqeto kopanong ya mofuta o jwalo;

19.9.3. Ha a amohela kopo nakong ya matsatsi a supileng, modulasetulo o tla bitsa seboka se kgethehileng sa Boto ho sebetsana le ditaba tse boletsweng kopong yeo tsebiso ya yona e tla romellwang ditho jwalokaha ho boletswe Molaong wa 19.9.1

19.10. Modulasetulo dibokeng

Modulasetulo o tla etella pele sebokeng se jwalo sa Boto. Haeba modulasetulo a le siyo sebokeng sa Boto, motlatsi wa modulasetulo o tla etella seboka seo pele.

19.11. Ditho tse hlokahalang dibokeng

Diphesente tse mahlome a mahlano (50) le e le nngwe (1) tsa ditho tsohle tsa Boto di tla bopa palo e hlokahalang ya ditho bakeng sa seboka sa Boto ebang ditho di teng ka seqo kapa di hoketswe ka video kapa mohala. Ho tla tswelwa pele ka kopano ha feela ho ena le palo e hlokehang ya ditho ha ho qalwa seboka le ho pholletsa le seboka.

19.12. Ho vouta dibokeng tsa Boto

Ditaba tseo Boto e di sekasekang di tla etsetswa qeto ho ya ka voutu ya ba bangata

19.13. Qeto e potolohang ho ditho tsohle

19.13.1. Qeto e ngotsweng e saentsweng ke ditho tsa Boto ha di lekane ho etsa qeto, e tla ba e nakong le e sebetsang jwalokaha eka e fetisitswe sebokeng sa Boto se bitsitsweng le ho thehwa ka ho nepahala: Ha feela setho se saenang e tla ba modulasetulo,;

19.13.2. Qeto e jwalo e ka nna ya eba le ditokomane tse mmalwa tse tshwanang, mme tokomane kanngwe e saennwe ke motho a le mong kapa ho feta, ba nang le matla a ho saena tokomane tse jwalo, ho ya ka Molao ona.

19.14. Ho ngolwa ha dintlha tse tshohlilweng dibokeng

Boto e tla tiisa hore metsotso ya dintlha tse tshohlilweng dibokeng tsohle tsa selemo le selemo, diboka tse kgethehileng tse akaretsang le diboka tsa Boto e ngolwa ka nako mme dintlha tsa diboka tse jwalo di tla tekwa sebokeng sa pele se latelang, kamora seboka ka seng.

19.15. Bopaki ba dintlha tsa seboka

Tokomane e nngwe le e nngwe ya metsotso e saennweng ke modulasetulo wa seboka kamora seboka seo metsotso eo e amanang le sona, e tla ba bopaki bo pepeneneng ba dintlha tse boletsweng moo.

19.16. Moputso wa ditho tsa Boto

Ditho tsa Boto di tshwanelwa ke ho fuwa moputso, tefo, puseletso ya ditshenyehelo kapa ditefiso leha e le dife tse ding tse amanang le ditshebeletso tse fanweng boemong ba bona e le ditho tsa Boto, ho latela leano le jwalo haeba le tjhaelwa monwana ke boto, nako le nako, mme ho itshetlehile le ka hore ditho di tjhaela taba eo e mabapi le ditefello tsa ha ditho tsa Boto di le dikopanong tsa Boto kapa tsa dikomiti tsa Boto, Sebokeng se Akaretsang sa Selemo le Selemo. Ditshenyehelo le ha e le dife tse ding tseo setho sa Boto se bang le tsona se latela taelo ya Boto di tla lefshwa ho latela leano ho ya ka diqeto tseo Boto e di etsang nako le nako.

19.17. **Mehato ya ho ikopanya le leano le leng**

Haeba Leano le ka ikopanya le leano le leng la dithuso tsa tsa bongaka (medical scheme), bohato bo jwalo ba ho kopana bo hloka hore bo hlahiswe Botong e le ho amohela Bahlokamedi ba tswang leanong la tsa bongaka leo ho ikopanngwang le lona, Bahlokamedi ba lekaneng ba tla tlameha ho beha meja fatshe e le hore ho fihlilwe palo ya Bahlokamedi ba sebeletsang, ba palong yeo ho dumellanweng ka yona ya Bahlokamedi, ho nahannwe ka tokomane e nang le makolopetso ka botlalo

a ka moo ho dumellanweng ka teng pakeng tsa maano a mabedi a ikopanyang. Boto e tla voutela hore na ke Bahlokamedi bafe ba lokelang ho beha meja fatshe, ka lekunutu, mme mohlokamedi ya fumanang divoutu tse ngata ka ho fetisisa (ka tatellano ho tloha hodimo) ho tla nkwa hore o behile meja fatshe ho tloha letsatsing la ho kopana ha maano.

19.18. Ho Kgethelwa ho ba Botong bakeng sa boelets'i

Boto e ka kgetha batho ba bararo ba nang le tsebo, bao ho sa hlokeheng hore e be ditho tsa leano hore ba thuse ditherisanong. Setho se kgethilweng ka tsela e jwalo, se tla kgaotsa ho ba setho sa Boto haeba Boto e etsa qeto e jwalo neng kapa neng. Setho se kgethilweng e jwalo se na le hona ho ba le seabo dipuisanong tsa Boto emp'a ha se na tokelo ya ho vouta.

20. MESEBETSI YA BOTO

- 20.1. Boto e ikarabella ka tsamaiso e loketseng le e hlapohetsweng ya leano, ho latela Melao ena.
- 20.2. Boto e tlameha ho etsa dintho ka tsela e sedi ka ho fetisisa, ka ho kgothala, ka boitsebelo le ka botshepehi.
- 20.3. Ditho tsa Boto di tlameha ho qoba ho ba le kabelo mesebetsing e ka bakang dikgohlano le ho ba teng ha bona Botong, mme di tlameha ho phatlalatsa Botong, mesebetsi efe kapa efe e ka nnang ya baka dikgohlano tsa mofuta oo, moo di nang le kabelo teng, pele di qala ho sebeletsa Boto.
- 20.4. Boto e tlameha ho sebedisa melao ya motheo e hlapohetsweng ya kgwebo le ho netefatsa hore ditaba tsa ditjhelete tsa Leano di tsamaya hantle.
- 20.5. Boto e tlameha ho kgetha mohlanka ya ka sehloohong (principal officer) ya tshwanelehang le ya loketseng ho jara boikarabelo boo, mme e ka nna ya hira le basebetsi bafe kapa bafe bao ho ya ka maikutlo a yona, ba hlokehang mabapi le kgwebo ya Leano, mme e tla nka qeto mabapi le maemo le dipehelo tsa tshebeletso ya mohlanka ya ka sehloohong le motho leha e le ofe ya hirilweng ke Leano.
- 20.6. Modulasetulo o tlameha ho okamela dibokeng tsa Boto le ho netefatsa hore dibokeng ho ba le boitshwaro bo loketseng le bo botle.
- 20.7. Boto e tlameha ho tiisa hore ho bolokwa dintlha tse kang metsotso ya seboka, diakhaonte, ditlaleho, dingodiso le direkoto tsohle tse hlokaahalang hore Leano le sebetse ka ho nepahala.

- 20.8. Boto e tlameha ho netefatsa hore Leano le sebedisa mekgwa e nepahetseng ya taolo le hore ho sebediswa mekgwa e nepahetseng ya taolo lebitsong la Leano;
- 20.9. Boto e tlameha ho netefatsa hore tlhahisoleseding e amohetsweng le e nepahetseng e fetisetwa dithong mabapi le ditokelo, melemo, dinyehelo le maikarabelo a tsona ho ya ka Melao ena:
- 20.10. Boto e lokela ho nka mehato yohle e utlwahalang ho netefatsa hore dinyehelo di lefshwa ka nako ho leba ho Leano ho latela Molao le Melao ena;
- 20.11. Boto e tlameha ho batla inshoreense e nepahetseng, e anetseng mabapi le tshireletso ya ha Leano le ka hulelwa kgotla ka lebaka la diposo tse entsweng ke bahlanka ka botsebi ba bona le e sireletsang Leano bakeng sa bobodu bo ka bakwang ke bahlanka ba lona.
- 20.12. Boto e ka nna ya fumana keletso ya botsebi ditabeng tsa molao, poloko ya diakhaonte le tsamaiso ya kgwebo kamoo ho hloka halang, kapa tabeng leha e le efe e nngwe eo ho yona ditho tsa Boto di ka nngang tsa haellwa ke botsebi.
- 20.13. Boto e tlameha ho netefatsa hore Melao le tshebetso le tsamaiso ya Leano e tsamaisana le ditokisetso tsa Molao le melao yohle e meng e sebetsang.
- 20.14. Boto e tlameha ho nka mehato yohle e utlwahalang ho sireletsa sephiri sa direkoto tsa bongaka mabapi le boemo leha e le bofe ba bophelo bo botle ba bahlakomelwa.
- 20.15. Boto e tlameha ho tjhaela ditefello tsohle monwana
- 20.16. Boto e tlameha ho susumetsa hore ditokomane tsohle tse mabapi le dibonto leha dife le ditiisetso tse mabapi le theko ya meaho (mortgage), di-title deed kapa peheletso e nngwe ya Leano kapa e tshwerweng ke Leano, di bolokwe sebakeng se sireletsehileng, phapusing e sireletsehileng, e matlafaditsweng hore ho se be bonolo ho kena ntle le tumello, kantorong eo Leano le i ngodisitseng ka yona kapa le Bankeng efe kapa e tjhaetsweng monwana ke Boto, ntle le ha tokomane ya mofuta oo e tshwerwe ka nakwana ke motho e mong mabapi le merero ya Boto ya Sizwe
- 20.17. Boto e tlameha ho hlophisa ho ya ka moo e bonang ho hlokeha ka teng, e ntse e ela hloko tsela e tlwaelehileng ya tshebetso le ditataiso tse kgothaletswang tse amanang le ho bolokwa ha ditokomane, bakeng sa poloko e sireletsehileng ya dibuka, direkoto, ditokomane le thepa e nngwe yohle ya Leano.

- 20.18. Boto e tlameha ho senola selemo le selemo ka lengolo le yang ho ya ho Mmoloki wa Direkoto, ditefo kapa ditefello leha e le dife tseo e di amohetseng Leanong selemo ka ho kgetheha, jwaloka ha ho laetswe.

21. MATLA A BOTO

Boto e na le matla:-

- 21.1. a ho kgaotsa ditshebeletso tsa mohiruwa leha e le ofe wa Leano;
- 21.2. a ho nka mehato yohle e hlokahalang ya ho saena le ho romela ditokomane tsohle tse hlokahalang, e le ho netefatsa hore e fumana bahiriwa ba tla kgonang ho netefatsa hore ho phethwa boikarabelo ba Leano ho ya ka seo ba se hiretsweng;
- 21.3. a ho kgetha komiti e nang le ditho tsa Boto le ditsebi tse ding ho ya ka moo e bonang ho hlokeha ka teng;
- 21.4. a ho kgetha motsamaisi (administrator) ya lenaneng le nepahetseng mabapi le maemo a hae, ka tumellano ya maemo le dipehelo tsa mosebetsi tseo e kgolwang hore di nepahetse bakeng sa phethiso ya mosebetsi le kgwebo ya Leano. Maemo le dipehelo tseo tsa mosebetsi di lokela ho ba karolo ya konteraka e ngotsweng, e tsamaisanang le ditlhokahalo tsa Molao le melao ya tsamaiso;
- 21.5. a ho kgetha, ho boroukara (broker) e nang le mangolo a nepahetseng, bakeng sa ho tsebisa le hona ho ngodisa ditho Leanong, ho neha boroukara ya mofuta o jwalo konteraka mmoho le ho e lefa bakeng sa hoo, le bakeng sa hore e tswele pele ho fana ka ditshebeletso tsa diborouka bakeng sa ditho tseo ho kgema le Molao le Melawana ya ona ya tsamaiso, mme ha Leano le ena le konteraka le boroukara ya mofuta o jwalo, leano le ke ke la se ke se e ntjhafatse tlasa mabaka a sa utlwahaleng. Leano le tla ananela ka dinako tsohle tokelo ya setho ka seng ho ikgethela boroukara eo se batlang ho sebetsa le yona, empa moo ho nang le mokgatlo kapa khampani e nang le tokelo, e batlang ho kenya sehlopha sa basebetsi Leanong, khampani kapa mokgatlo oo o tla fuwa tokelo ya ho batla boroukara lebitsong la sehlopha seo, mme ha ho ena le dikhampani tsa diboroukara tse fetang e le nngwe tse lwanelang ho emela dihlopha tseo, Leano, maamong a lona, ntle le leeme, le tla nka qeto ya hore ke boroukara efe e tla nkwang e le yona e tla emelang sehlopha sa ditho seo ho tsekisanwang ka sona.;
- 21.6. a ho kgetha mokgatlo leha e le ofe wa tlhokomelo ya bophelo bo botle o ngodisitsweng ho ya ka molao, ho o fa konteraka le ho o lefa ha ho tshwaneleha, ho ya ka tsela e tshwanetseng;

- 21.7. a ho reka thepa e ka suthang kapa e sa sutheng hore e sebediswe ke Leano
- 21.8. a ho hirisa thepa e suthiswang le e sa suthisweng;
- 21.9. a ho rekisa thepa e suthiswang le e sa suthisweng ho kgema le mokgwa o motle wa ho tsamaisa kgwebo le ho etsa dintho ka botshepehi ho se leeme;
- 21.10. mabapi le ditjhelete leha e le dife tse amohetsweng kapa tse so kang di hlokeha ho sebediswa bakeng sa tseo Leano le lokelang ho di lefa, ho kgema le se hlokwang ke Molao, le ho ya ka moo Boto e qetileng ka teng, ho tsetela tjhelete ya mofuta oo kapa ho e laola le hona ho hlokomela tsela eo e tsetetsweng ka yona;
- 21.11. ka tumello eo e e fumaneng pele ya Lekgotla, ho adimela Leano ditjhelete ho tswa ho beng ba dibanka tsa Leano kgahlanong le peheletso ya matlotlo a Leano ka sepheo sa ho kwala sekgeo sa nakwana sa kgaello;
- 21.12. tlasa ditokisetso tsa molao leha e le ofe, ho etsa hore Leano, ebang ka boikemelo kapa ka ho ikopanya le mang kapa mang, ho theha kapa ho tsamaisa lebenkele leha e le lefe la meriana, sepetlele, tliniki, sepetlele sa batswetse, lehae la kokelo, sepetlele se ka hara setheo se seholo, lehae la batsofe kapa setheo leha e le sefe se tshwanang le seo, molemong wa ditho sa Leano;
- 21.13. a ho nyehela sepetleleng leha e le sefe, tliniki, sepetlele sa batswetse, lehae la kokelo, sepetlele se ka hara setheo se seholo, lehae la batsofe Molemong wa bahlokomelwa bohle, kapa bahlokomelwa leha e le bafe;
- 21.14. ho fa setho sekoloto seo se lokelang ho se lefa kapa ho lefa ditefo tsa mosa lebitsong la ditho e le ho thusa ditho ho lefella boitlamo bo amanang le taba leha e le efe e boletsweng Molaong wa 5;
- 21.15. ho nyehela letloleng leha e le lefe le etswang molemong wa basebetsi ba Leano;
- 21.16. ho ya ka ditlhokahalo tse jwalo tlasa molao, ho boela e sireletsa Leano ka inshoreense mabapi le boikarabelo ba lona ba ho fana ka menyetla dithong ho ya ka Melao ena.
- 21.17. ho dumella mohlanka ya ka sehloohong le/kapa setho se jwalo sa Boto, kapa mang kapa mang ho ya ka qeto e etswang nako le nako, le motheong wa melao le melawana e hlonngweng ke Boto, ho saenela konteraka leha e le efe kapa tokomane e nngwe e tlamang kapa e amanang le Leano kapa tokomane leha e le efe e dumellang tshebetso ya Molao leha e le ofe lebitsong la Leano.
- 21.18. ho nyehela mokgatlong leha e le ofe o thehetsweng ho ntshetsa pele, ho kgothatsa le ho hokahanya maano a tsa bongaka; mme

21.19. Ka kakaretso ho etsa eng kapa eng, e nkwang e hlokeha kapa e le maqheka a ho kgona ho phetha mesebetsi ya ona ho ya ka ditokisetso tsa Molao le Melao ena;

22. MESEBETSI YA MOHLANKA YA KA SEHLOOHONG (PRINCIPAL OFFICER) LE BASEBETSI

22.1. Basebetsi ba Leano ba tlameha ho tiisa hore ba boloka dintlha tsohlele tse amanang le ditho e le lekunutu.

22.2. Mohlanka ya ka sehloohong ke mohlanka wa phethahatso wa Leano mme kahoo o tla netefatsa hore:

22.2.1. o etsa se molemong wa ditho tsa Leano ka ho feletseng ka dinako tsohle;

22.2.2. diqeto le ditaelo tsa Boto di phethiswa ntle le ho diehisa ditaba ho sa hlokahale;

22.2.3. moo ho hlokehang, ho na le puisano e loketseng le e nepahetseng pakeng tsa Leano le mahlakore a angwang ke diqeto le ditaelo tsa Boto;

22.2.4. o beha Boto leseding ka ho lekaneng le ka nako ka ditaba tsa Leano tse amang taba leha e le efe e amanang le boikarabelo ba Boto bo boletsweng karolong ya 57(4) ya Molao;

22.2.5. o beha Boto leseding ka ho lekaneng le ka nako ka ditaba tsa Leano e le ho thusa Boto ho imatahanya le ditokisetso tsa karolo ya 57(6) ya Molao;

22.2.6. ha a etse diqeto leha e le dife tse amanang le ditaba tsa Leano ntle le hore pele a fumane tumello ya boto mme ka dinako tsohle o ela hloko bolaodi ba Boto le taolo ya yona ya Leano.

22.3. Ntle leha Boto ya Bahlokomedi e kgetha Motsamaisi ho hlokomela le ho tsamaisa kgwebo ya Leano ho latela Molao, Melao ya Tsamaiso le Melao ya Leano, mohlanka ya ka sehloohong e tla ba yena mohlanka wa diakhaonte tsa Leano ya nang le boikarabelo ba ho bokella le ho boloka diakhaonte tsa ditjhelete tsohle tse amohetsweng le tse lefilweng tse dumeletsweng ke/ le tse entsweng lebitsong la Leano.

22.4. Mohlanka ya ka sehloohong o lokela ho tiisa hore o phetha mesebetsi ya hae kamoo ho hlokehalang e le hore kgwebo ya Leano e phethwe ka nepo. O tla ba teng dibokeng tsohle tsa Boto, le komiti efe kapa efe e nngwe e kgethilweng ka nepo moo boteng ba hae bo hlokehalang, mme o tiisa hore dintlha tsa diboka tsohle di tlalehwa ka nepo.

22.5. Mohlanka ya ka sehloohong o tla ikarabella ka ho okamela basebetsi ba hirilweng ke Leano ntle le ha Boto e etsa qeto e sele.

- 22.6. Ntle le hore Boto ya Bahlokomedi e kgethe Motsamaisi ho hlokomela kgwebo lebitsong la Leano ho ya ka Molao, Melao ya Tsamaiso le Melao ya Leano, mohlanka ya ka sehloohong o tla boloka ditlaleho tse feletseng le tse nepahetseng tsa ditjhelete tsohle tse amohetsweng le ditjeho tse hlahileng, le tsa matlotlo ohle, dikoloto le dikgwebisano tsa ditjhelete tsa Leano.
- 22.7. Ntle le hore Boto ya Bahlokomedi e kgethe Motsamaisi ho hlokomela kgwebo lebitsong la Leano ho ya ka Molao, Melao ya Tsamaiso le Melao ya Leano, mohlanka ya ka sehloohong o tla hlophisa diteitente tsa selemo tsa ditjhelete le ho netefatsa ho imatahanya le ditlhokahalo tsohle tsa molao tse amehang.
- 22.8. Batho ba latelang ha ba tshwanelehe ho ba mohlanka ya ka sehloohong:
- Mosebetsi, motsamaisi, mohlanka, moeletsi kapa rakonteraka wa motsamaisi wa Leano kapa wa khamphani e tshwereng diabo, e tlaasana, kgwebo ya kopanelo kapa molekane wa motsamaisi.
- 22.8.1. Boroukhara.
- 22.9. Ditaello tsa Molao wa 21 .19 di tla ama maemo a mohlanka ya ka sehloohong mmoho le diphetoho tsohle tse hlokehang tse ka etswang ho ona..

23. KARANTI YA PUSELETSO & YA BOTSHEPEHI

- 23.1. Boto le mohlanka ofe kapa ofe wa Leano o sireleditso kahohlehohle ke Leano hore a se jariswe molato ofe kapa ofe wa ditshenyehelo ha Leano le tsekiswa le ha e le kgotla, ha feela molatoo oo, o mabapi le bohlaswa, ho se tshepahale kapa bobodu, e se wa ka boomo.
- 23.2. Boto e tlameha ho tiisa hore Leano le na le inshoreense e lekaneng ya tahlehelo e ka bakwang ke bolotsana kapa qhekello ya mohlanka leha e le ofe wa yona (esita le ditho tsa Boto) ya amohelang tjhelete lebitsong la yona kapa ya lefang tjhelete lebitsong la yona kapa ya kgonang ho sebetsa ka dipeheletso tsa matsete (securities) a Leano.

24. SELEMO SA DITJHELETE SA LEANO

Selemo sa ditjhelete sa Leano se qala ka la 1 Pherekong ho ya ho la 31 Tshitwe selemo le selemo.

25. AKHAONTE YA BANKA

Leano le tlameha ho bula le ho boloka akhaonte ya banka tlasa taolo ya lona ka kotloloho le banka ya kgwebo e ngodisitsweng. Tjhelete tsohle tse amohetsweng di kenngwe ka kotloloho akhaonteng eo. Ditefo tsohle di etswe ka phetiso ya elektronike (tape exchange) kapa ka tjheke tlasa mosaeno wa kopanelo wa batho ba seng tlasa ba babedi – e mong e be Mohlanka ya ka Sehloohong – ya dumeletsweng ke Boto ho latela tsamaiso.

26. MOHLAHLABI (AUDITOR) LE KOMITI YA HO HLAHLOBA (AUDIT COMMITTEE)

- 26.1. Mohlahlobi (ya amohetsweng ke Mmoloki wa Direkoto ho ya ka karolo ya 36 ya Molao) a kgethwe ka qeto sebokeng ka seng se akaretsang sa selemo, ho ba boemong boo ho tloha bofelong ba seboka seo ho fihla bofelong ba seboka se tlang sa selemo.
- 26.2. Batho ba latelang ha ba tshwanelehe ho ba mohlahlobi wa Leano -
  - 26.2.1. setho sa boto;
  - 26.2.2. mosebetsi, mohlanka kapa rakonteraka wa Leano;
  - 26.2.3. mosebetsi, motsamaisi, mohlanka kapa rakonteraka wa motsamaisi wa Leano kapa wa khamphani e tshwereng diabo, e laasana, kgwebo ya kopanelo kapa molekane wa motsamaisi;
  - 26.2.4. motho ya sa sebeletseng setjhaba e le mohlahlobi wa diakhaonte;
  - 26.2.5. motho ya sa tshwaneleheng ho ba mohlahlobi wa diakhaonte ho latela Molao wa Dikhamphani wa 2008.
- 26.3. Neng le neng ha mohlahlobi a tlohela boemo ba hae pele nako ya hae eo a e kgethetsweng e fela, nakong ya matsatsi a 30 Boto e tlameha ho kgetha mohlahlobi e mong wa diakhaonte ho kwala sekgeo seo bakeng sa nakong e eso feleng.
- 26.4. Haeba ditho tsa Leano sebokeng se akaretsang di hloleha ho kgetha mohlahlobi wa diakhaonte, ya lokelang ho kgethwa ho latela molao ona, nakong ya matsatsi a 30 Boto e tlameha ho mo kgetha, mme haeba e hloleha ho etsa jwalo, neng kapa neng Mmoloki wa Direkoto ke yena ya tla mo kgethang.
- 26.5. Mohlahlobi wa Leano o na le tokelo ya ho hlahloba dibuka, direkoto, diakhaonte, tokomane le matlotlo a Leano ka dinako tsohle mme o na le tokelo ya ho batla ho tswa ho Boto le bahlanka ba Leano tlhahisoleseding e jwalo le ditlhaloso tseo a ka di nkang di hloka hla ho phetha mesebetsi ya hae.

26.6. Mohlahlobi o tlameha ho tlalehela ditho tsa Leano ka diakhaonte tseo a di hlahlobileng le ka diteitemente tsa ditjhelete tse tekilweng ka pele ho Leano sebokeng se akaretsang.

26.7. Boto e tlameha ho kgetha komiti ya bohlahlobi ka tsela e boletsweng.

27. DIBOKA TSE AKARETSANG

27.1. Seboka se akaretsang sa selemo

27.1.1. Seboka se akaretsang sa selemo sa ditho se tlameha ho tshwarwa eseng kamora la 31 Phato selemo ka seng, ntle le seboka se akaretsang sa selemo le selemo sa almanaka ya 2015, se sa lokelang ho tshwarwa ka mora la 31 Mphalane 2016.

27.1.2. Tsebiso ya epa pitso ya Seboka se Akaretsang sa Selemo (AGM), e nang le dintlha tse tshohlwang, dintlhakgolo tsa Diteitemente Tsa Selemo Tsa Ditjhelete (AFS), tlaleho ya Bahlahlobi le Tlaleho ya Selemo, di romelwe ho ditho bonyane matsatsi a (30) pele ho mohla letsatsi la seboka. Ditho di ka fumana Diteitemente Tsa Selemo Tsa Ditjhelete (AFS) tse feletseng ka ho di hula (daonelouda) webosaeteng ya leano. Leano le tla ba le tokelo ya ho aba dikgatiso tse kgutsufaditsweng tsa ditokomane tse boletsweng, ho ya ka mokgwa o atileng wa indasteri, mme ho latela ditaello tse ntshwang ke Lekgotla kapa Mmoloki wa Direkoto, le ka ho hlompha molao kapa mokgwa leha e le ofe o mong o ka sebetsang. Haeba setho se sa amohela tsebiso e jwalo seo ha se etse hore dintlha tsa seboka di se ke tsa sebetsa ha feela mokgwa o latetsweng ke Boto wa tsebiso e ne e le o utlwalang.

27.1.3. Bonyane ditho tse 42 tsa Leano tse teng ka seqo ke palo e lekaneng ya ditho bakeng sa hore seboka se be molaong. Ha lenane le sa fella kamora ho fela ha metsotso e 30 kamora nako e behilweng ya ho qala ha seboka, seboka se tlameha ho tjhetjhiswa ka matsatsi a (7) a almanaka ho tloha mohla seboka se neng se lokela ho tshwarwa, mme se hlophisetswe ho tshwarwa hona sebakeng se tshwanang mme ditho tse teng di lokela hore di anele hore kopano e ka tswela pele. Haeba letsatsi le tjhetjhisitsweng e le letsatsi la phomolo la setjhaba, seboka se tla tjhetjhiswa ho fihla letsatsing la pele la ho sebetsa kamora letsatsi la phomolo.

27.1.4. Dintlhakgolo tsa diteitemente tsa ditjhelete tsa selemo le ditlaleho tse boletsweng Molaong wa 27.1.2 le Molao wa 26.6 di tekellwe seboka.

27.1.5. Letsatsi la AGM le tla fuwa ditho dikgwedi tse tharo (3) (matsatsi a 90) pele ho seboka. Ka nako e tshwanang, leano le tla hlahisa ditshisinyo tse tekwa ka pela AGM. Ditsebisano tsa ditshisinyo di tlameha ho fihla ho Mohlanka ya ka Sehloohong dikgwedi tse (2) (matsatsi a 60) pele ho mohla seboka se akaretsang sa selemo. Mang kapa mang ya tshwanelehang ho etsa jwalo a ka teka tshisinyo kamoo ho boletsweng, kahoo, a fe Leano tlaleho e feletseng ya mabaka a tshisinyo le dipheo tseo e lekang ho di finyella, hammoho le mantswa a ka sebediswang ho teka tshisinyo. Boto e tla hlahloba tshisinyo leha e le efe e o e e amohetseng, mme ho latela temoho ya yona, kamora ho nka keletso eo e le e molemo, e etsa qeto ya hore na tshisinyo e molemo ho tekwa sebokeng se akaretsang. Haeba Boto e nka tshisinyo e sa lokela ho tekwa ka pela seboka se akaretsang, kapa e nka hore e ka tekwa haeba ho ka etswa diphetoho tse utlwahalang tseo Boto e di nahanneng, jwale motho ya batlang ho hlahisa tshisinyo o tla tsebiswa, mme haeba motho eo a kgopisitswe ke qeto ya Boto, o tla ba le tokelo ya ho batla ditharollo tse jwalo ka tseo a ka di fumanang tlasa Molao. Tokisetso ena e tla sebetsa kamora ho etsa diphetoho tsa bohlokwa tabeng ya diboka tse akaretsang tse kgethehileng.

27.2. Seboka se akaretsang se ikgethileng

27.2.1. Ha Boto e bitsa seboka

Boto e tla bitsa seboka se akaretsang se ikgethang sa ditho ha e bona ho hlokeha.

27.2.2. Ha ditho di kopa seboka

Ha bonyane ditho tse 100 (lekgolo) tse boemong bo botle di kopa hore ho be le seboka, Boto e tlameha ho bitsa seboka se akaretsang se kgethehileng matsatsing a 30 kopo e rometswe. Kopo e bolele sepheo sa seboka mme e saenwe ke bakopi bohle mme e iswe kantorong e ngodisitswe ya Leano. Ho ka tshohlwa feela dintlha tsa sepheo sa seboka.

Haeba boto e hloleha ho bitsa seboka seo matsatsing a 14 kamora ho romelwa ho ka hodimo, ho bitsa seboka se jwalo seo bakopi ka bobona ba ka kopa hore seboka se jwalo se tshwarwe nakong ya kgwedi ho tloha ha ba romela kopo.

27.2.3. Tsebisano ya seboka

Tsebisano ya ho bitsa seboka se akaretsang se ikgethang, se nang le lenaneo la dintlha, e fetisetswe ho bahiri ba ditho bonyane matsatsi a leshome le metso e mene pele ho mohla seboka. Ho se fumane tsebisano e jwalo ha setho ha ho etse hore dintlha tsa seboka se jwalo di se sebetse haeba Boto e latetse mokgwatshebetso wa tsebisano wa tsela e kgotsofatsang.

27.2.4. Lenane le lekaneng

Ho lokela hore bonyane ho be le ditho tse 42 tsa Leano hore e be lenane le lekaneng. Ha ho se na lenane le lekaneng kamora metsotso e 30 ho tloha nakong e behilweng ya ho qala ha seboka, seboka se tla tshetjhiswa ho fihlela ka letsatsi le nako e tshwanang bekeng e latelang: Empa haeba letsatsi le tshwanang bekeng e latelang e le letsatsi la phomolo la setjhaba seboka se tla tshetjhisetswa letsatsing lelatelang, la ho sebetsa kamora letsatsi la phomolo; hape seboka seo se tla nkwa se hlakotswe haeba ho se na lenane le lekaneng sebokeng se akaretsang se kgethehileng se bitsitsweng ka kopo ya ditho kamora hore ho fete metsotso e 30 ho tloha nakong e behilweng, ya ho qala seboka.

28. HO VOUTA DIBOKENG

28.1. Setho ka seng se teng sebokeng se akaretsang kapa se kgethehileng sa Leano se na le tokelo ya ho vouta, kapa tlasa molao ona, se ka kgetha setho se seng sa Leano e le moemedi ho tla, ho bua le ho vouta lebitsong la sona.

28.2. Ho kgethwa ha moemedi ho tlameha e be ho ngotsweng, foromong e kgethilweng ke Boto mme e tlameha ho ba foromo ya mantlha (e seng khopi) e saennweng ke setho le motho ya kgethilweng e le moemedi mme e tla romelwa ho Leano bonyane dihora tse 72 (mashome a supileng a metse e mmedi) pele seboka se qala, ka tsela e kgethilweng ke Boto.

28.3. 28.3 Modulasetulo wa Boto o tlameha ho etsa qeto ya hore na ho vouta ho tla etswa ka diforomo tsa ho vouta (ballots) kapa ka ho phahamisa matsoho. Ha divoutu di lekana, modulasetulo haeba e le setho sa Leano, o na le voutu e o a ka e akgelang hape, hodima voutu ya hae ya pele, ho thusa hore ho fihlelwe qeto.

28.4. Phatlalatso ya sephetho sa voutu

Phatlalatso ya modulasetulo wa seboka ya hore tshisinyo e amohetswe ka tumellano, kamora pontsho ya matsoho kapa ka diforomo tsa ho vouta (ballots), kapa e amohetswe ke bongata bo itseng, kapa e padile, kapa e hanwa ke bongata bo itseng, e tla ba ya ho qetela le e tlamang ditho tsohle. Haeba sephetho sa ho vouta se sa fumanehe hanghang sebokeng, tsebiso ya sephetho e ka nna ya tshetjhiswa hore ho bokellwe kapa ho hlahlojwe divoutu, mme ha diphetho tseo di ba teng, Boto e tla di tsebisa ditho nakong ya matsatsi a 21 (mashome a mabedi a motso o mong) ho qala mohlang diphetho di tsebilweng.

Ha ditho di tsebisitswe sephetho sa dikgetho, diphetho e tla ba tsa makgaolakang mme di tlama ditho tsohle.

29. DITLETLEBO LE DIKGANG

- 29.1. Ditho di ka kenya ditletlebo ka mangolo ho Leano, tsa amohelwa ke Mohlanka ya ka Sehloohong.
- 29.2. Ditletlebo tsohle tse yang Leanong e be tse ngotsweng. Tletlebo e jwalo e ngotsweng e tla arajwa ke Leano ka lengolo nakong ya matsatsi a 30 ho ba e amohelwe.
- 29.3. Kgang leha e le efe e ka nnang ya hlaha pakeng tsa setho, eo e ka bang setho, setho sa mehleng kapa mang kapa mang ya phehang kang ka ho ba setho le Leano kapa mohlanka wa Leano, o tlameha ho romelwa ke Mohlanka ya ka Sehloohong komiting ya dikgang hore ho etswe qeto.
- 29.4. Komiti e jwalo ya dikgang e tla ba le batho ba bararo, bonyane a le mong e tla ba setho sa Leano mme e ke ke ya ba ditho tsa Boto mme se seng sa ditho tseo e tla ba motho ya nang le boiphihlelo ba tsa molao. Ditho tsa komiti ya dikgang di tla kgethwa ka nako e sa feteng dilemo tse tharo (3) ke Boto. Komiti ya dikgang e tla kgethwa tlasa boemo bo latelang:
  - 29.4.1. Ditho tse pedi tsa komiti ya dikgang di tla nkwa e le komiti e feletseng bakeng sa ho kgaola kang. Ha ho etsahala hore ho lokelwe ho vouta, mme divoutu di lekane mahlakoreng a mabedi, modulasetulo (ya tla kgethwang ho ditho tsa komiti ya dikgang, kopanong ya yona ya pele ka mora hore ho kgethwe setho sa ho qetela sa komiti) o tla ba le tokelo ya ho vouta hape, ntle le voutu ya hae ya botho ba komiti, ho kgaola kang;
  - 29.4.2. Mohlanka ya ka sehloohong o tla bitsetsa ditho tsa komiti dikopanong ka ho ngolla motletlebi le ditho tsohle tsa komiti ya dikgang lengolo, matsatsi a seng ka tlase ho a 21, le fanang ka letsatsi, nako le sebaka seo kopano e tlo tshwarelwang ho sona, mmoho le dintlha tse mabapi le tletlebo.
  - 29.4.3. Mohlanka ya ka sehloohong o tla romella ditho tsa komiti ya dikgang, tse tlo kgaola kang eo, lengolo la tletlebo, mmoho le lengolo leo Leano le arabileng motlebi ka lona kapa mohlanka wa Leano ya amehang, hore di fane ka qeto mabapi le tokomane tseo, mme ha ho kgoneha, di kgotsofetse, di tsebise hore ha ho hlokehe hore di romellwe ditokomane tse ding hape kapa bopaki mabapi le kang eo.

- 29.4.4. Ha ho etsahala hore komiti ya dikgang e hloke bopaki kapa ditokomane tse ding hape, komiti ya dikgang e ka nna ya nka qeto ya hore ho ka latelwa tsela efe e se nang leeme. Ho etsa hore komiti ya dikgang e kgone ho romellwa bopaki bo hlokehang kapa ditokomane, mme motletlebi le Leano le fuwe nako e lekaneng bakeng sa hoo.
- 29.4.5. Ha ho etsahala hore komiti ya dikgang e batle ho mamela bopaki kapa tletlebo melomong ya ba amehang, ba amehang mabapi le kgang eo ba tla ba le tokelo ya ho hlahella kopanong ya komiti, ka bo bona kapa ka ho romela baemedi;
- 29.4.6. Komiti ya dikgang e tla tsebisa Leano ka qeto eo e e entseng hape e tsebise le bohle ba amehang ke qeto eo, ka lengolo, matsatsing a 30 ka mora hore komiti e dule, ho kgaola kagng eo.
- 29.5. Motho ofe kapa ofe ya sa dumellaneng le qeto eo a ka e nyatsa ka apili ho Mmoloki wa Direkoto kapa Lekgotleng, mme tsela eo a bontshang ho se dumellane le qeto eo, e tla ba ka tsela efe kapa efe eo Mmoloki wa Direkoto kapa Lekgotla le tla laelang hore e be ka teng, ka nako eo.
- 29.6. Ntho eo ho sa dumellanweng ka yona, eo e leng yona tabataba ya apili, e tla lokela hore e se etswe, ho ya ka Molao wa 29.5, ho fihlela Mmoloki wa Matlotlo kapa Lekgola, le fihlela qeto mabapi le apili yeo.
- 29.7. Ha ho letho melaong ena le lokelang ho nkwa e le tsela e sitisang motho mang kapa mang ya kgopisehileng ho batla thuso ka tsela efe kapa efe eo motho yeo, ya kgopisehileng a kgonang ho e latela, ho ya ka Molao, kapa molao ofe kapa ofe, o teng.
- 29.8. Ha ho etsahala hore motho ya kgopisehileng a batle ho tletleba ho Mmoloki wa Matlotlo kapa Lekgotla jwalo ha ho hlalositse Molaong, a leka ho lokisa ditaba ka tsela tsela tse boletsweng melaong ena, ho tla nkwa hore motho yeo ya kgopisehileng o phephethile tokelo ya hae ya ho tswela pele tlasa melao ena, mme ka tsela e jwalo Leano le tla tlameha ho shebana le kgang eo le latela tsela e kgethilweng ke yeo, ya kgopisehileng.

30. HO FEDISWA HA LEANO

- 30.1. Leano le ka nna la fediswa ho ya ka taelo ya lekgotla le nang le matla a ho etsa seo kapa ka boithaopo.
- 30.2. Ha ditho, kopanong ya kakaretso, di sisinya hore Leano le qhalane, mme tshisinyo ena e tjhaelwa monwana ke ditho tse fetang boraro ho bone, Boto e tla hlophisa hore ho voutwe ka diforomo tsa ho vouta (ballot) hore ana Leano le lokela ho qhalanywa ho ya ka karolo ya 64 ya Molaoka kapa tjhe.

- 30.3. Ho ya ka qeto e nkilweng ke ditho ho kgema le Molao wa 30.2, mohlanka ya ka sehloohong o lokela, ka mora ho dumellana le Mmoloki wa Direkoto, ho romella setho se seng le se seng lengolo la tsebiso (memorandum) le nang le mabaka mabapi le tshisinyo ya ho qhala Leano mme hape a fane le ka mabaka mabapi le tshisinyo ya ho ajwa ha thepa ya Leano, ha le qhalanywa, mmoho le foromo ya ho vouta (ballot paper).
- 30.4. Setho se seng le se seng se tla koptjwa hore se kgutlise foromo ya ho vouta (ballot) eo se e tlatsitseng, pele ho letsatsi le behilweng. Ha bonyane ditho tse diperesente tse mashome a mahlano di kgutlisa diforomo tsa tsona tsa ho vouta, di tlatsitswe, mme bongata ba tsona di dumela hore Leano le qhalanywe, Boto e tla lokela ho netefatsa hore e phetha thato ya ditho ka ho kgetha motho ya nang le bokgoni hore e be yena moqhalanyi wa khampani (liquidator).

31. HO KOPANNGWA HA LEANO LE LEANO LE LENG KAPA HO LE FETISETSA LEANONG LE LENG

- 31.1. Leano, le tataiswa ke karolo ya 63 ya Molao, le ka nna la kopana le leano le leng la thuso ya tsa bongaka (medical scheme) kapa motho e mong, kapa la fetisetsa thepa ya lona le dikoloto koo. Boto e lokela ho hlophisa hore di fumane tokomane e di hlaosetsang ka botlalo mabapi le seo e ikemiseditseng ho se etsa hore di se utlwisise le hona ho fana ka maikutlo mabapi le se sisinywang, ka ho tlatsa diforomo tsa ho vouta kapa ka tsela e nngwe, hore Boto e tswele pele ka se sisintsweng kapa tjhe.
- 31.2. Ha bongata ba ditho tse kgutlisang diforomo tsa tsona tsa ho vouta (ballots), kapa tse bang le kabelo mohatong wa hore ditho di fane ka maikutlo mabapi le ho fetisetswa ha Leano ho le leng kapa mothong e mong, jwaloka ha ho hlaositswe tokomaneng ya tlhaloso (exposition), mosebetsi wa ho fetisetsa Leano ho le leng kapa mothong e mong o ka phethelwa ho latelwa tsela e hlaositsweng.

32. TOKELO YA HO FUWA DITOKOMANE BAKENG SA HO DI HLAHLONA

- 32.1. Setho sefe kapa sefe sa Leano, ha se lefile R70,00 bakeng sa khopi kangwe, Leano le se fe khopi ya ditokomane tse latelang:
- 32.1.1. melao ya Leano;
- 32.1.2. Diteitente tsa moraorao tsa tshbediso ya tjelete, tse hlahlobilweng ke bahlahlobi (di-odithara) diripoto tsa Bahlokamedi, le ripoto ya mohlahlobi (odithara) wa Leano ya moraorao; le

- 32.1.3. tokomane ya diakhaonte tsa botsamaisi tse mabapi le maano a menyetla e fapaneng ho ya ka se hlokehang Karolong ya 37(4)(d) e isitsweng ho Mmoloki wa Direkoto mmoho le Diteitemente tsa Selemo tsa Tshebediso ya Tjhelete le Diripoto tse Ding, jwaloka ha ho hlokeha ho ya ka karolo ya 27(2) ya Molao wa Dithuso tsa tsa Bongaka wa 131 wa 1998 (Medical Schemes Act- No. 131 of 1998)
- 32.2. Setho se na le tokelo ya ho hlahloba tokomane efe kapa efe ho tse boletsweng ho ya ka Molao wa 32.1, dikantorong tsa Leano, se sa lefiswe, le hona ho etsa dikhopi tsa dikarolo tseo se di batlang.
- 32.3. Molao ona ha o a lokelwa e ka o batla ho kgina ditokelo tsa motho mabapi le Molao o Kgothaletsang hore Batho ba Behwe leseding wa bo 2 wa 2000 (Promotion of Access of Information, Act No. 2 of 2000).

33. HO FETOLWA HA MELAO

- 33.1. Boto e na le tokelo ya ho fetola kapa ho hlakola molao ofe kapa ofe kapa sehlopathiso sefe, le hona ho eketsa ka melao kapa dihlopathiso dife kapa dife.
- 33.2. Ha ho phetolo, tlhakolo kapa keketso efe kapa efe e amang maikemisetso a Leano e tla nkwang e le yona ntle le ha e tjhaetswe monwana ke bongata ba ditho tsa leano kopanong ya kakaretso kapa kopanong e ikgethang kapa ka voutu.
- 33.3. Ditho di lokela ho fuwa khopi e nang le diphetoho tseo dikgwedi tse nne (4) ka mora hore e ngodiswe semolao. Ha ho ka etsahala hore ho fetolwe ditokelo, boikarabelo, kabelo kapa menyetla ya setho, setho seo se tla tsebiswa matsatsi a mashome a mararo (30) pele phetoho eo e etsahala.
- 33.4. Ho sa natswe diphele tsa Molao wa 33.1 o ka hodimo, Boto e lokela ho fetola molao ofe kapa ofe o nkwang o sa kgeme le Molao, ha e hlokomediswa, mme e etse seo ka tsela e tla kgotsofatsa Mmoloki wa Direkoto.
- 33.5. Ha ho phetolo, tlhakolo kapa keketso efe kapa efe ya molao ofe kapa ofe e tla nkwang e le yona ntle le ha e tjhaetswe monwana ke Mmoloki wa Direkoto, mme a e ngodisitse.

34. AKHAONTO YA SETHO YA POLOKO YA TJHELETE YA DITSHENYEHLO TSA TSA BONGAKA (PMSA)

- 34.1. Ha setho se amohelwa Leanong, Leano le tla bula akhaonte ya PMSA lebitsong la setho, e tla laolwa ke Leano, moo tjhelete e abelwang setho mabapi le PMSA

e tla kenngwang teng, mme moo ho tla lefshwang le ditshenyehelo tsohle tse amanang le PMSA ho yona.

- 34.2. Tjhelete eo Leano le tla e abelang PMSA molemong wa setho ha e a lokela ho feta diperesente tse mashome a mabedi a metso e mehlano (25) tsa tjhelete yohle eo setho se e lefang e le dikabelo, selemong sa ditjhelete seo setho se abelwang tjhelete ya PMSA ho sona.
- 34.3. Ha feela ho ena le tjhelete e lekaneng akhaonteng ya setho ya PMSA mohla tleleimi e kenang lebitsong la setho, setho se na le tokelo ya ho tleleimela ditshibeletso tsohle tsa tlhokomelo ya bophelo bo botle tse boletsweng Sehlomathisong sa B, mme e lefshwe ka diperesente tse lekgolo (100) tsa reite ya Leano.
- 34.4. Tjhelete e abetsweng setho akhaonteng ya PMSA e tla sebeletsa feela setho le bahlokomelwa ba sona. Tjhelete efe kapa efe e salang akhaonteng ya setho ya PMSA mafelong a selemo sa ditjhelete e tla tlohellwa akhaonteng eo, molemong wa setho, selemong se latelang seo.
- 34.5. Tjhelete ya dikabelo e amohetsweng e tla bolokwa akhaonteng ya bohlokomedi (trust account). Phaello kaofela e unsweng akhaonteng eo ya bohlokomedi e tla fetisetwa diakhaonteng tsa bona tsa ho boloka tjhelete. Leano le ka nna la aba tjhelete eo ya phaello ka tekanyo e kgemang le maemo a akhaonte ya setho ka seng (pro rata), mabapi le tjhelete e setseng akhaonteng ya ditho, ha kgwedi e fela.
- 34.6. Ha setho se hlokahala, tjhelete yohle e neng e lokola ho abelwa setho seo e tla fetisetwa mohlokomelweng wa/bahlokomelweng ba hae, ba tswelang pele ka botho kapa e lefshwe akhaonteng ya bajalefa ba hae, ha ho se mohlokomelwa/bahlokomelwa ba hae, ba tswelang pele ho ba ditho tsa Leano.
- 34.7. Tjhelete e setseng akhaonteng tsa batho tsa polokelo ya tjhelete bakeng sa dithuso, moo Letlole le sa kgoneng ho fumana monga tjhelete, ho mo busetsa yona, selemo kaofela, e tla kenngwa Letloleng la Dikgutsana(Guardians Fund).
- 34.8. Ha setho se fetela leanong la menyetla e meng e fapaneng le ya eo se neng se ntse se le ho yona, hona Leanong lena, leano leo le sena monyetla wa akhaonte ya ho bolokela setho tjhelete bakeng sa ditshenyehelo tsa tsa bongaka (PMSA), setho se lokela ho busetswa tjhelete e se saletseng akhaonteng eo, nako e sa feteng dikgwedi tse nne (4) ka mora hore setho se tswe Leanong, empa ho kgengwa le tse hlokwang ke melao ya lekgetho.
- 34.9. Ha setho se etswa leanong leo se ntseng se le ho lona, Leanong, mme se sa amohelwe hore e be setho sa leano le leng la thuso ya tsa bongaka, kapa se amohelwa hore e be setho sa leano la thuso ya tsa tsa bongaka (medical

scheme) la khampani e nngwe e sele, kapa hona leanong lena ka leano la mmenyetla e fapaneng, moo ho se nang le akhaonte ya ho bolokela ditho tjhelete mabapi le ditshenyehelo tsa tsa bongaka (PMSA), tjhelete e setseng akhaonteng ya mofuta o jwalo (PMSA) ya setho, leanong leo se ntseng se le ho lona, e lokela ho busetswa nakong e sa feteng dikgwedi tse nne (4) kamora hore setho se kgethe leano la mofuta o fapaneng kapa se itokolle Leanong, ho kgengwa le melao ya lekgetho.

34.10. Ha setho se etswa leanong leo se ntseng se le ho lona, Leanong, se fetela leanong la menyetla e fapaneng, hona Leanong, kapa se kena leanong la khampani e nngwe e sele, moo ho ntseng ho ena le akhaonte ya ho bolokela ditho tjhelete mabapi le ditshenyehelo tsa tsa bongaka (PMSA), tjhelete e setseng akhaonteng ya mofuta o jwalo (PMSA) ya setho, leano leo se ntseng se le ho lona, e lokela ho fetisetswa akhaonteng ya setho ya leano la menyetla e fapaneng, kapa ya leano la khampani e nngwe eo setho se ileng ho yona, nako ya dikgwedi tse tharo kamora hore setho se kgethe leano la mofuta o fapaneng kapa se itokolle Leanong, ho ya ka maemo a ditaba.

34.11. Tjhelete e akahonteng ya setho ya polokelo ya tjhelete (PMSA) e ke ke ya sebediswa bakeng sa ho lefella menyetla e tlammeng kapa dikabelo.

34.12. Ha setho se etswa Leanong, tjhelete ya setho e akhaonteng ya PMSA e ka nna ya sebediswa ho kwala dikoloto dife kapa dife tseo setho se ntseng se di kolota Leano, ho kenyeletswa le tjhelete e saletseng morao ya dikabelo.